

Regionalni razvoj u RH: statistički portret Panonske Hrvatske

Čorluka, Veronika

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics and Business in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:711331>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-19**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Sveučilišni diplomski studij, smjer Menadžment

Veronika Čorluka

**REGIONALNI RAZVOJ U RH: STATISTIČKI PORTRET
PANONSKE HRVATSKE**

Diplomski rad

Osijek, 2024.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Sveučilišni diplomski studij, smjer Menadžment

Veronika Čorluka

**REGIONALNI RAZVOJ U RH: STATISTIČKI PORTRET
PANONSKE HRVATSKE**

Diplomski rad

Kolegij: Regionalna ekonomija

JMBAG: 0010229946

e-mail: vcorlukafos.hr

Mentor: Prof. dr. sc. Nataša Drvenkar

Komentor: Dr. sc. Ivana Unukić

Osijek, 2024.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Economics and Business in Osijek
University Graduate Study Management

Veronika Čorluka

**REGIONAL DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF
CROATIA: STATISTICAL PORTRAITS OF PANNONIAN
CROATIA**

Graduate paper

Osijek, 2024.

IZJAVA
O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI,
PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA,
SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA
I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski
(navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Veronika Čorluka

JMBAG: 0010229946

OIB: 26793315429

e-mail za kontakt: veronika.corluka05@gmail.com

Naziv studija: Diplomski studij, smjer Menadžment

Naslov rada: Regionalni razvoj u RH: Statistički portret Panonske Hrvatske

Mentor/mentorica diplomskog rada: Prof. dr. sc. Nataša Drvenkar

U Osijeku, 2024. godine

Potpis Veronika Čorluka

REGIONALNI RAZVOJ U RH: STATISTIČKI PORTRET PANONSKE HRVATSKE

SAŽETAK

Ovaj rad fokusira se na analizu regionalne politike s posebnim naglaskom na Panonsku Hrvatsku, istražujući ekonomske i demografske pokazatelje te uspješnost korištenja sredstava iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova. U kontekstu globalizacije, brze tehnološke promjene i sve većeg protoka informacija, kapitala i ljudi, regionalna politika postaje ključna za osiguranje ravnopravnog i održivog razvoja unutar država i na razini EU (u nastavku: EU). EU implementira mehanizme za smanjenje gospodarskih i socijalnih nejednakosti među regijama, s posebnim naglaskom na slabije razvijena područja poput Panonske Hrvatske, koja se suočava s posljedicama rata, deindustrijalizacije i nepovoljno provedene privatizacije.

Rad analizira osam županija unutar Panonske Hrvatske: Virovitičko-podravsku županiju, Požeško-slavonsku županiju, Brodsko-posavsku županiju, Osječko-baranjsku županiju, Vukovarsko-srijemsku županiju, Karlovačku županiju te Sisačko-moslavačku županiju gdje istražuje ključne ekonomske pokazatelje kao što su broj stanovnika, aktivno stanovništvo, BDP per capita, broj zaposlenih, prosječne plaće i aktivne pravne osobe. Također, procjenjuje se utjecaj ključnih projekata na regionalni razvoj i identificiraju se izazovi s kojima se suočava regija. Rad također razmatra razvoj i implementaciju regionalne politike EU i Republike Hrvatske.

Ključne riječi: regionalna politika, EU, Panonska Hrvatska

Regional development of the Republic of Croatia: Statistical portraits of Pannonian Croatia

ABSTRACT

This thesis focuses on the analysis of regional policy with particular attention to Pannonian Croatia, examining economic and demographic indicators and the successful use of European structural and investment funds. Against the backdrop of globalization, rapid technological change and the ever-increasing flow of information, capital and people, regional policy is becoming an essential factor in ensuring balanced and sustainable development within countries and at the level of the European Union. The EU uses mechanisms to reduce economic and social disparities between regions. Particular attention is paid to less developed areas such as Pannonian Croatia, which is struggling with the consequences of war, deindustrialization and unfavorable privatization.

The paper analyzes eight counties within Pannonian Croatia: Virovitica-Podravine County, Požega-Slavon County, Brod-Posavina County, Osijek-Baranja County, Vukovar-Srijem County, Karlovac County and Sisak-Moslovak County. The most important economic indicators such as the number of inhabitants, the working population, GDP per capita, the number of employees, average wages and active legal entities are examined. It also assesses the impact of key projects on regional development and identifies the challenges facing the region. The paper also deals with the development and implementation of the regional policies of the European Union and the Republic of Croatia.

Keywords: regional policy, EU, Pannonian Croatia

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Metodologija rada	2
2.1 Predmet rada	2
2.2 Struktura rada	2
3. Regionalna politika EU: pojam, razvoj i instrumenti	4
3.1 Povijest regionalne politike EU	5
3.2 Provedba regionalne politike EU	7
3.3 Instrumenti regionalne politike	8
3.4 Evolucija strategija	11
3.5 NUTS klasifikacija.....	13
4. Regionalna politika RH: pojam, razvoj i instrumenti	15
4.1. NUTS klasifikacija u Republici Hrvatskoj	17
4.2. Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020. godine 20	
4.3. Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2023. godine	21
5. Utjecaj regionalne politike EU na RH	24
5.1. Statistički portret hrvatskih regija: Panonska Hrvatska	26
5.1.1. Bjelovarsko - bilogorska županija	28
5.1.2. Virovitičko – podravska županija	30
5.1.3. Požeško – slavonska županija	31
5.1.4. Brodsko - posavska županija	32
5.1.5. Osječko – baranjska županija	33
5.1.6. Vukovarsko – srijemska županija	35
5.1.7. Karlovačka županija.....	36
5.1.8. Sisačko - moslavačka županija	38
6. Suvremeni izazovi regionalne politike EU i utjecaj na RH.....	39
7. Zaključak	41
Literatura	42
Popis slika.....	46
Popis tablica	46

1. Uvod

U današnjem vremenu globalizacije, ubrzanog tehnološkog razvoja i sve većeg protoka informacija, kapitala i ljudi, regionalna politika postaje ključni alat za osiguravanje ravnomjernog i održivog razvoja unutar pojedinih država, ali i na razini čitavih nadnacionalnih organizacija kao što je Europska unija (u nastavku: EU). U cilju smanjenja gospodarskih i socijalnih nejednakosti među regijama, EU je uspostavila mehanizme koji omogućuju da sve zemlje članice napreduju u skladu s postavljenim ciljevima kohezijske politike, pri čemu se posebna pažnja posvećuje slabije razvijenim područjima.

Republika Hrvatska, koja se nalazi među zemljama s nižim BDP-om po stanovniku unutar EU, suočava se s izazovima neujednačenog regionalnog razvoja. Posebno su pogođene regije poput Panonske Hrvatske, gdje su posljedice rata, deindustrijalizacije i nepovoljno provedene privatizacije ostavile duboke tragove na lokalnim zajednicama. NUTS klasifikacija, koja je razvijena radi lakše kategorizacije i usporedbe razvojnih potreba unutar EU, a igra ključnu ulogu u procesu dodjele sredstava iz europskih fondova. Međutim, trenutna podjela Hrvatske na četiri NUTS 2 regije, pri čemu Grad Zagreb znatno podiže prosjek BDP-a, negativno utječe na mogućnosti financiranja slabije razvijenih županija.

Ovaj diplomski rad bavit će se analizom regionalne politike i statističkim portretom Panonske Hrvatske, s posebnim osvrtom na županije. Istražit će se koliko su uspješno korištena sredstva iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova te kako je moguće dodatno unaprijediti regionalni razvoj ovog dijela Hrvatske. Kroz prikaz statističkih podataka i analizu razvojnih politika, nastojat će se identificirati ključni faktori koji mogu doprinijeti boljem iskorištavanju dostupnih resursa te osiguravanju dugoročne održivosti i konkurentnosti Panonske Hrvatske unutar nacionalnog i europskog konteksta.

2. Metodologija rada

Kroz ovo poglavlje pobliže će se pojasniti predmet rada, struktura rada te metodologija rada. Za potrebe istraživanja koriste se različite metode. Deskriptivna statistika primjenjuje se za prikaz osnovnih demografskih i ekonomskih pokazatelja u analiziranim županijama. Komparativna analiza omogućuje usporedbu između županija kako bi se identificirale regionalne razlike u socioekonomskim pokazateljima. Analiza utjecaja projekata fokusira se na procjenu efekata ključnih projekata na regionalni razvoj, zapošljavanje i infrastrukturni napredak. Podaci su se prikupljali iz različitih izvora. Primarni izvori uključuju publikacije Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU, Državnog zavoda za statistiku te lokalnih uprava i gospodarskih komora. Sekundarni izvori obuhvaćaju prethodne studije i izvještaje, uključujući izvještaje EU, znanstvene članke dostupne na relevantnim web stranicama poput Hrčka i Google Scholar, te studije koje su predložila razna ministarstvo Republike Hrvatske. Analiza podataka uključuje kompilaciju, usporedbu i deskripciju informacija.

2.1 Predmet rada

Ovaj diplomski rad nastojat će pružiti detaljnu analizu socioekonomskih pokazatelja Panonske Hrvatske, analizirajući sljedeće županije: Virovitičko-podravsku županiju, Požeško-slavonsku županiju, Brodsko-posavsku županiju, Osječko-baranjsku županiju, Vukovarko-srijemsku županiju, Karlovačku županiju te Sisačko-moslavačku županiju. Analizirat će se ključni demografski i ekonomski pokazatelji te istražiti utjecaj ključnih projekata koji su uvelike utjecali na regionalni razvoj. Isto tako navest će se neki od glavnih izazova Republike Hrvatske, pa tako i Panonske Hrvatske te što se sve može očekivati u bližoj budućnosti. Uz analizu županija objasniti će se razvoj i utjecaj regionalne politike EU, ali i Republike Hrvatske.

2.2 Struktura rada

Nakon uvodnog dijela diplomskog rada, gdje je utvrđen predmet rada, struktura rada te

metodologija rada, slijedi poglavlje u kojemu se govori o regionalnoj politici EU. Detaljnije će se opisati sami nastanak regionalne politike EU te kako se ona razvijala kroz povijest. Nakon toga slijedi objašnjenje provedbe regionalne politike, kao i instrumenata kojima se na uspješan način politika provodi. Evolucija strategija i objašnjenje NUTS klasifikacija služi kako bi se bolje razumjela regionalna politika te njezin smjer djelovanja. Nakon toga slijedi poglavlje o regionalnoj politici Republike Hrvatske, razvoju i instrumentima, kao i objašnjenju NUTS regija te strategija koje je provodila Republika Hrvatska u okviru regionalnog razvoja. Peto poglavlje odnosi se na analizu županija sljedećim redom: Bjelovarsko-bilogorska županija, Virovitičko-podravska županija, Požeško-slavonska županija, Brodsko-posavska županija, Osječko-baranjska županija, Vukovarsko-srijemska županija, Karlovačka županija te Sisačko-moslavačka županija. Analizirani su osnovni makroekonomski pokazatelji: broj stanovnika, broj aktivnog stanovništva, BDP *per capita*, broj zaposlenih osoba, prosječna mjesečna neto plaća te broj aktivnih pravnih osoba. Nakon analize, svaka županija je prikazana u brojkama, navedeni su najuspješniji poduzetnici za promatrano razdoblje te su navedeni uspješniji i značajniji projekti za svaku županiju. Slijedi poglavlje suvremeni izazovi regionalne politike EU i utjecaj na Republiku Hrvatsku gdje su ukratko objašnjeni izazovi te predložen budući razvoj Republike Hrvatske. Rad završava zaključkom te popisom literature.

3. Regionalna politika EU: pojam, razvoj i instrumenti

Razvoj i provedba regionalne politike EU, koja se često naziva kohezijska politika, ključna je komponenta šire strategije EU za promicanje ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije. Ova politika ima za cilj smanjiti razlike između različitih regija EU i podržati uravnotežen razvoj diljem Unije. Politikom kohezije i regionalnom politikom EU podupire se rast (i održavanje) radnih mjesta, konkurentnosti, gospodarski rast, poboljšana kvaliteta života te zelena i digitalna tranzicija. „Kohezijska politika istovremeno je i iskaz solidarnosti EU-e s manje razvijenim državama i regijama, koja koncentrira sredstva u područjima i sektorima u kojima su najpotrebnija. Dodatno, cilj kohezijske politike je smanjivanje značajnih ekonomskih, socijalnih i teritorijalnih razlika koje postoje u europskim regijama“ (Savić i sur., 2015). Politikom se nastoji ostvariti poboljšanja u pet ključnih područja. U to je uključeno ulaganje u ljude kroz poticanje zapošljavanja, obrazovanja i socijalne uključenosti, podrška razvoju malih i srednjih poduzeća, jačanje istraživanja i inovacija kroz ulaganja i poslove vezane uz istraživanje, poboljšanje stanja okoliša, modernizacija prometnog sustava i energetskeg sektora u okviru borbe protiv klimatskih promjena, s posebnim naglaskom na obnovljive izvore energije i inovativnu prometnu infrastrukturu.

Prema Bošnjak i Slavić (2020), definirana su tri osnovna cilja kohezijske politike:

1. Konvergencija – odnosi se na financiranje razvojnih projekata i infrastrukture te jačanja gospodarskog i ljudskih kapaciteta u najmanje razvijenim regijama i zemljama članicama. Od ukupne alokacije kohezijske politike, otprilike 81,5% usmjereno je na ostvarenje cilja konvergencije.
2. Regionalna konkurentnost i zapošljavanje – odnosi se na financiranje inovativnih procesa i inovacija, promicanje društva znanja, poduzetništva, zaštite okoliša te jačanje zapošljavanja kroz različite vrste ulaganja u ljudske resurse. Ukupno 16% sredstava kohezijske politike odnosi se na ovaj cilj.
3. Europska teritorijalna suradnja – odnosi se na poticanje projekata prekogranične i transnacionalne suradnje gdje na zajedničkim projektima sudjeluju partneri iz pograničnih regija dvije ili više zemalja članica. Na ovaj cilj odnosi se otprilike 2,5% predviđene ukupne alokacije kohezijske politike.

Kako tumače Savić i sur. (2015), značajan dio proračuna EU, gotovo trećina, usmjeren je na kohezijsku politiku, s iznosom od 351,8 milijardi eura za proračunsko razdoblje 2014. - 2020. Ova sredstva raspoređuju se kroz tri glavna fonda: Kohezijski fond, Europski fond za regionalni razvoj i Europski socijalni fond. Općenito, razvoj i provedba regionalne politike EU dakle predstavljaju zajednički napor za jačanje kohezije diljem EU, s fokusom na smanjenje nejednakosti, promicanje održivog razvoja i osiguravanje da sve regije mogu u potpunosti sudjelovati na unutarnjem tržištu EU i imati koristi od njega. Ova politika igra ključnu ulogu u poticanju stabilnosti, prosperiteta i integracije unutar EU. U nastavku se objašnjava razvoj regionalne politike EU.

3.1 Povijest regionalne politike EU

Regionalna politika EU ključna je u postizanju gospodarske i socijalne kohezije između država članica. Nastanak regionalne politike povezan je s odgovorima na promjene u ekonomskoj i političkoj dinamici Europe, kao što je proširenje EU i potreba za smanjenjem razlika između regija u razvoju. Povijest Regionalne politike EU obilježena je ključnim događajima i reformama koje su u konačnici doveli do razvoja teorijskih i praktičnih pristupa i alata za poticanje regionalnog razvoja.

Prema službenim stranicama EU (n.d.), povijest regionalne politike EU-a svoje korijene ima u Rimskom ugovoru iz 1957. godine, kojim je stvorena Europska ekonomska zajednica (EEZ). Iako se regionalna politika nije izričito spominjala u ugovoru, ideja o smanjenju gospodarskih razlika među regijama bila je implicitno prisutna u načelima osnivanja zajedničkog tržišta i gospodarske integracije.

Godine 1968. unutar Europske komisije osnovana je Glavna uprava za regionalnu politiku, koja predstavlja prvi korak prema formalizaciji pristupa regionalnom razvoju. Odgovorna je za koordinaciju i upravljanje inicijativama koje su imale za cilj smanjivanje regionalnih razlika unutar Europske ekonomske zajednice.

Prema Encyclopedia Britannica (2024), Stvaranje Europskog fonda za regionalni razvoj 1975. godine bilo je ključno za operativnu primjenu regionalne politike. Ustanovljen je Europski fond za regionalni razvoj, kojem je osnovni zadatak predstavljalo financiranje projekata infrastrukture

i poticanje ekonomskom rastu manje razvijenih regija, što je označilo prvo financijsko sredstvo usmjereno prema smanjenu razlike.

Dolazak Grčke 1981., te Španjolske i Portugala 1986. u Europsku zajednicu donio je nove izazove zbog velikih razlika u razini razvoja između novih i postojećih članica. Kao odgovor na to, 1988. godine strukturni fondovi su postali dio sveobuhvatne kohezijske politike. Uvedena su ključna načela koja su definirala novi pristup:

- Fokus na najsiromašnije regije gdje je politika je bila usmjerena na pomoć najsiromašnijim i najzaostalijim regijama kako bi se postigla ravnoteža u razvoju
- Višegodišnje planiranje gdje se uvođenjem višegodišnjeg planiranja omogućilo dugoročno i stabilno financiranje
- Strateška ulaganja čija su sredstva su usmjerena na strateška područja koja su mogla osigurati održiv gospodarski rast
- Suradnja s regionalnim i lokalnim partnerima gdje je pojačana je suradnja s regionalnim i lokalnim tijelima kako bi se osigurala učinkovitija provedba politika (Encyclopedia Britannica, 2024).

Kako navodi Europski parlament (n.d.), Ugovor iz Maastrichta iz 1993. godine donio je tri ključne promjene u regionalnu politiku:

- Kohezijski fond: Osnovan je za podršku projektima u zemljama članicama s BDP-om po stanovniku ispod 90% prosjeka EU, s posebnim naglaskom na velike infrastrukturne projekte u području okoliša i transporta
- Odbor regija: Ustanovljen je kao savjetodavno tijelo koje predstavlja lokalne i regionalne vlasti unutar EU, dajući im glas u procesu donošenja odluka
- Načelo supsidijarnosti: Osigurava da se odluke donose na razini koja je najbliža građanima, omogućujući veće uključivanje regionalnih i lokalnih tijela

Iste godine stvoren je i Financijski instrument za usmjeravanje ribarstva, koji je pružio dodatnu podršku ribarskom sektoru.

Razdoblje od 1994. do 1999. godine obilježeno je udvostručenjem sredstava za strukturne i kohezijske fondove, koji su dosegli trećinu ukupnog proračuna EU. Proračun za to razdoblje iznosio je 168 milijardi ECU. Uveden je i poseban cilj za potporu slabo naseljenim regijama u Finskoj i Švedskoj, čime se pokazala fleksibilnost politike u odgovoru na specifične regionalne izazove (Encyclopedia Britannica, 2024).

S Lisabonskom strategijom 2000. godine, prioriteti EU su se pomaknuli prema rastu, radnim mjestima i inovacijama. Kohezijska politika prilagođena je kako bi podržala te ciljeve, s fokusom na modernizaciju ekonomija članica i poticanje inovacija.

Pridruživanje deset novih zemalja Europskoj uniji 2004. godine značajno je povećalo broj stanovnika, dok je ekonomski rast zabilježen u manjoj mjeri. Ovo proširenje zahtijevalo je prilagodbu regionalne politike kako bi nove članice mogle učinkovito koristiti resurse i integrirati se u gospodarski sustav EU. Za postojeće članice osiguran je poseban proračun, dok su novim članicama dodijeljena sredstva za olakšavanje njihove tranzicije u razdoblju 2004.-2006. Nakon tog proširenja, Bugarska i Rumunjska pridružile su se Uniji 2007. godine, a Hrvatska 2013. godine. Svako od ovih proširenja donijelo je nove izazove u smislu prilagodbe regionalne politike i integracije novih zemalja u sustav EU. Pravila su pojednostavljena kako bi se povećala transparentnost i komunikacija, a dodatni naglasak stavljen je na poticanje gospodarskog rasta i zapošljavanja. Tijekom tog razdoblja, značajan dio sredstava usmjeren je na istraživanje i inovacije te na ekološke projekte, uključujući mjere za borbu protiv klimatskih promjena. Ulaganja su usklađena s ciljevima strategije koja je promovirala održiv, pametan i uključiv rast. Glavni prioriteti obuhvaćali su usklađivanje pravila, jačanje socijalne uključenosti i smanjenje nezaposlenosti mladih. Ova strategija omogućila je da se novi ciljevi integriraju u regionalnu politiku i da članice surađuju na postizanju zajedničkih ciljeva unutar EU (Encyclopedia Britannica, 2024).

3.2 Provedba regionalne politike EU

Europska komisija ima ključnu ulogu u provođenju regionalnih politika. Kao politički neovisno izvršno tijelo EU, Komisija je jedina odgovorna za izradu prijedloga novog europskog

zakonodavstva i za provedbu odluka Europskog parlamenta i Vijeća EU. Također, zajedno s Parlamentom i Vijećem, određuje prioritete za trošenje sredstava EU, izrađuje godišnje proračune koje potom odobravaju Parlament i Vijeće, te nadzire trošenje sredstava pod nadzorom Revizorskog suda.

Komisija iznosi prijedlog proračuna u kojem sudjeluju Gospodarski odbor, Odbor regija te Socijalni odbor. Nakon pozitivne ocjene Vijeće i Parlament dodjeljuju sredstva za nadolazeće razdoblje i određuju zadatke i ciljeve koji se žele ostvariti kao i pravila kojih se treba pridržavati.

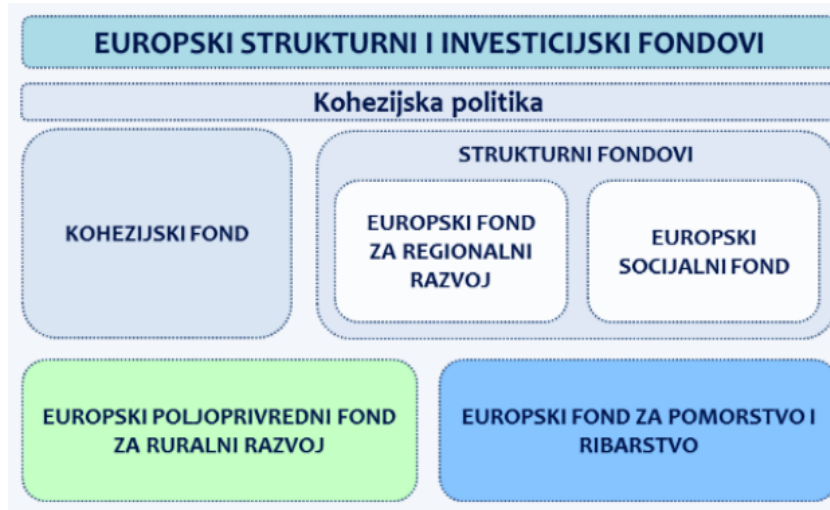
„Najveću odgovornost implementacije proračuna ima Europska komisija koja može upravljati proračunom na način da:

- Ukoliko novac troši osoblje iz raznih općih uprava Komisije, postoje stroga pravila prilikom odabira samog izvođača radova i korisnika bespovratnih potpora
- Komisija ne može samostalno i izravno implementirati proračun putem svojih službi, ona može delegirati ovlasti raznim agencijama koje imaju pravnu osobnost s kojima sklapa ugovore
- Implementaciju proračuna može delegirati na zemlje članice ili na treće zemlje gdje postoje tijela koja upravljaju troškovima. Da bi se prenijela ovlast nekoj zemlji potrebno je osigurati uvjete da će proračun biti implementiran u skladu sa zakonskim 16 regulativama, a ukoliko Komisija utvrdi da je došlo do nepravilnosti upravljanja sredstvima (pogreškom, nepravilnošću ili namjernom prijevarom) dužna je zatražiti povrat novca. Oko 76% ukupnih sredstava se troši na ovaj način“ (Mikulić, 2019).

3.3 Instrumenti regionalne politike

Regionalna, odnosno kohezijska politika EU, financira se iz tri glavna fonda: Kohezijskog fonda, Europskog fonda za regionalni razvoj i Europskog socijalnog fonda. Uz to, postoje još dva financijska fonda – Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj i Europski fond za pomorstvo i ribarstvo. Ovi fondovi predstavljaju instrumente provedbe kohezijske politike i zajedno su poznati pod nazivom Europski strukturni i investicijski fondovi (ESI, engl. *European Structural and Investment Funds*).

Slika 1. Strukturni i investicijski fondovi EU

Izvor: izrada autorice prema ESIF (n.d.), (8.8.2024.)

Ciljevi politike koji se ostvaruju s ESI fondovima uključuju:

- istraživanje i inovacije
- digitalne tehnologije
- podupiranje gospodarstva s niskom razinom ugljika
- održivo upravljanje prirodnim resursima
- mala poduzeća
- pametan, održiv i uključiv rast,
- zapošljavanje, bolje obrazovanje i osposobljavanje,
- jačanje institucionalnih kapaciteta javne uprave,
- urbani razvoj i teritorijalna suradnja (Europska unija, 2013).

„Kohezijski fond (engl. *Cohesion Fund* – CF) osnovan je 1993. godine te ga to čini jednim od najmlađih fondova EU. Kohezijski fond namijenjen je najmanje razvijenim državama članicama EU, čija je vrijednost bruto nacionalnog proizvoda (BNP) po stanovniku manja od 90% prosjeka EU. Sredstva su namijenjena za provedbu projekata kojima se poboljšavaju okoliš i prometna infrastruktura koja je dio transnacionalne europske prometne mreže. Kohezijski fond služi smanjivanju gospodarskih i socijalnih razlika te promicanju održivog razvoja“ (Savić i sur., 2015).

Kroz kohezijski fond financiraju se veliki infrastrukturni projekti prema čemu se on smatra strukturnim fondom jer ga ne koriste regije nego država putem tijela javne vlasti. Konačni cilj fonda je osigurati ravnomjerne investicije u infrastrukturu za sve članice EU što predstavlja jedan od ključnih koraka za razvijanje ravnomjernog regionalnog razvoja.

Europski fond za regionalni razvoj (eng. *European Regional Development Fund* – ERDF) kako navodi službena stranica Europski strukturni i investicijski projekti (n.d.) ima za cilj jačanje gospodarske i socijalne kohezije u EU ispravljanjem neravnoteže među regijama. Sredstva iz fonda usmjerena su na ulaganja u proizvodne investicije s ciljem otvaranja radnih mjesta, infrastrukturne projekte, lokalni razvoj te potporu malim i srednjim poduzećima. Fonda financira aktivnosti poput produktivnih ulaganja koja pridonose stvaranju i očuvanju održivih radnih mjesta, ulaganja u infrastrukturu u području energetike, okoliša, prometa te informacijskih i komunikacijskih tehnologija, kao i ulaganja u socijalnu, zdravstvenu i obrazovnu infrastrukturu. Također, podržava razvoj lokalnih i regionalnih potencijala te istraživanja i inovacije. Korisnici fonda uključuju istraživačke centre, lokalne i regionalne vlasti, škole, udruge, sveučilišta, mala i srednja poduzeća, kao i nevladine i volonterske organizacije te javna tijela.

Kako navode Savić i suradnici (2015), Europski socijalni fond (engl. *European Social Fund* – ESF) instrument je za postizanje strateških ciljeva politike zapošljavanja EU te predstavlja najstariji fond EU. Djelovanje se temelji na ulaganju u ljudske resurse čime se želi povećati konkurentnost intelektualnog kapitala EU što vodi ka stvaranju kvalitetnih radnih mjesta.

„Europska komisija i zemlje članice EU zajednički određuju prioritete Europskoga socijalnog fonda (ESF) i načine trošenja njegovih financijskih sredstava. Ti prioriteti su sljedeći:

- jačanje prilagodljivosti radnika novim vještinama
- pružanje pomoći tvrtkama pri uvođenju novih načina poslovanja
- bolji pristup zapošljavanju pružanjem pomoći mladim ljudima pri prelasku iz obrazovnih ustanova na posao ili obučavanjem osoba koje traže zaposlenje kako bi se povećale njihove šanse za zapošljavanje
- strukovno osposobljavanje i mogućnost cjeloživotnog učenja radi stjecanja novih vještina

- pružanje pomoći pri zapošljavanju osoba iz skupina u nepovoljnom položaju“ (Savić i sur., 2015).

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (engl. *European Agriculture Fund for Rural Development* – EAFRD) za cilj ima jačanje europske politike ruralnog razvoja te se financira sredstvima Zajedničke poljoprivredne politike (engl. *The Common Agricultural Policy* - CAP). Fond doprinosi ekološkoj i teritorijalnoj ravnoteži kao i zaštiti klimatski uvjeta i uvođenju inovacija u poljoprivredni sektor. Kako bi država članica EU bila u mogućnosti koristiti sredstva potrebno je napraviti Nacionalni plan za ruralni razvoj koji treba biti u skladu sa Strateškim smjernicama za ruralni razvoj. Opći ciljevi fonda su povećanje konkurentnosti poljoprivrede, osiguranje održivog gospodarenja prirodnim resursima i klimatske aktivnosti te osiguranje uravnoteženog teritorijalnog razvoja ruralnih gospodarstava i zajednica, s naglaskom na stvaranje novih radnih mjesta i očuvanje postojećih.

Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (engl. *European Maritime and Fisheries Fund* – EMFF) osigurava sredstva ribarskoj industriji i priobalnim zajednicama kako bi se prilagodili promijenjenim uvjetima u sektoru te postigli gospodarsku i ekološku održivost. Fond je usmjeren na održivo ribarstvo i industriju akvakulture, uključujući uzgoj ribe, školjkaša i podvodnog bilja. Iz fonda se financiraju aktivnosti povezane s održivim razvojem ribarstva, akvakulture i ribolovnih područja, naknade za dodatne troškove u najudaljenijim regijama za ribarske proizvode i akvakulturu te integrirana pomorska politika i prateće mjere. Korisnici fonda uključuju gospodarske subjekte i udruge iz država članica EU. Za provedbu fonda potrebno je sastaviti nacionalni strateški plan, slično kao kod fonda za ruralni razvoj.

3.4 Evolucija strategija

EU je 1997. godine osmislila strategiju poznatu kao Agenda 2000, koja je korištena za usmjeravanje njezinih razvojnih i proračunskih prioriteta od 2000. do 2006. Odigrala je vitalnu ulogu u spremnosti EU za svoje veliko proširenje usredotočujući se na smanjenje regionalnih razlika posebno u srednjoj i istočnoj Europi. Strukturni fondovi činili su oko 35% proračuna EU-a, a sredstva poput ERDF-a i ESF-a bila su usmjerena prema regionalnom razvoju. Ta su sredstva

bila usmjerena na promicanje slabijih gospodarstava, jačanje konkurentnosti među regijama i poticanje teritorijalne suradnje čime je stvoren prostor za deset novih država članica 2004. godine.

Prema Europskoj komisiji (2010), Strategija Europe 2020 koja je pokrenuta 2010. godine služila je kao putokaz rasta za EU do kraja desetljeća fokusirajući se na pametno, održivo i uključivo gospodarstvo. Pametan rast kroz inovacije bio je jedan od njegovih ključnih ciljeva, održivi rast kroz poboljšanje učinkovitosti resursa, uključiv rast kroz smanjenje emisija ugljika uz osiguravanje socijalne uključenosti i zapošljavanja. Ovo je ambiciozan plan koji cilja na ciljeve kao što su postizanje razine zaposlenosti od 75%, potrošnja u iznosu od 3% BDP-a za istraživanje i razvoj, izvlačenje do 20 milijuna ljudi iz siromaštva. Inicijativa je također uvela program Unije inovacija uz Europsku platformu protiv siromaštva među ostalim ključnim prekretnicama namijenjenim ubrzanju napretka u ovim područjima.

Kako navodi Zajednički istraživački centar (2022), gledajući unaprijed, strategija Europa 2030 ići će i nakon 2020. godine, a razvijena je u skladu s Europskim zelenim planom EU koji ima za cilj klimatsku neutralnost do 2050. godine. Strategija je usredotočena na digitalnu transformaciju i ekonomsku otpornost. Time se ciljevi EU usklađuju s ciljevima održivog razvoja Ujedinjenih naroda unapređujući održivost i prilagodljivost kao ključne elemente u suočavanju s globalnim izazovima. Uz to, plan oporavka Next Generation EU usklađen je s ovom strategijom koja podržava trenutne napore pomoći, kao i dugoročne prioritete usmjerene prema ekonomskim i strukturnim promjenama.

NUTS klasifikacije igraju izuzetno važnu ulogu u provedbi ovih strategija jer omogućuju precizno usmjeravanje resursa i politika na različite razine teritorijalne uprave unutar EU. Korištenjem NUTS klasifikacija, ciljevi strategije Europa 2030 i Europskog zelenog plana povezuju se na način koji osigurava da su resursi i mjere prilagođeni specifičnim potrebama i prioritetima pojedinih regija, čime se dodatno potiče učinkovitije postizanje ciljeva.

3.5 NUTS klasifikacija

Nomenklatura prostornih jedinica za statistiku (engl. *Nomenclature of Territorial Units for Statistics* – NUTS) predstavlja sustav razvijen od strane Eurostata s ciljem organiziranja teritorijalne podjele EU u različite razine prostornih jedinica. Formalno je regulirana tek 2003. godine iako se u zakonodavstvu EU koristi od 1988. godine. NUTS sustav se sastoji od tri hijerarhijske razine, a to su NUTS 1, NUTS 2 i NUTS 3 razina. Kako bi se razumjela pripadnost pojedinoj hijerarhijskoj razini u nastavku se nalazi tablica koja prikazuje pripadnost NUTS razini prema broju stanovnika.

Tablica 1. Pripadnost NUTS razini prema broju stanovnika

Razina	Minimalan broj stanovnika	Maksimalan broj stanovnika
NUTS 1	3.000.000	7.000.000
NUTS 2	800.000	3.000.000
NUTS 3	150.000	800.000

Izvor: Maletić, 2016.

NUTS 1 su velike teritorijalne jedinice, kao što su cijele države ili velike regije unutar zemalja, s populacijom koja se obično kreće od 3 do 7 milijuna. One predstavljaju najveću ljestvicu regionalne podjele u NUTS sustavu. NUTS 2 razina služi kao primarni fokus za regionalnu politiku i raspodjelu financiranja. Regije na ovoj razini općenito imaju populaciju od 800 000 do 3 milijuna. Regije NUTS 2 ključne su za procjenu regionalnog gospodarskog učinka i dodjelu kohezijskih fondova EU (u slučaju ovog diplomskog rada, Panonska Hrvatska). NUTS 3 razina daje detaljniju statistiku i često se koristi za dubinsku analizu socio-ekonomskih i demografskih trendova, a odnosi se na manje regije s populacijom od 150 000 do 800 000 stanovnika. Uz NUTS razine, manje su jedinice poznate kao lokalne administrativne jedinice (LAU). Naime, „NUTS također uključuje niže razine teritorijalnih jedinica nazvane lokalne administrativne jedinice (engl. *Local Administrative Units* – LAU), koje čine detaljniju strukturu od NUTS 3 i obično uključuju okruge i općine“ (Brandmüller i sur., 2017). Na taj se način omogućava dodatna preciznost u prikupljanju i analizi podataka na lokalnoj razini.

Prema Đulabiću (2009), NUTS klasifikacija uzima u obzir postojeće administrativne jedinice u državama članicama kao osnovu za svoju klasifikaciju. Ako takve jedinice ne postoje, mogu se stvoriti spajanjem manjih administrativnih jedinica na višem nivou, uzimajući u obzir geografske, socio-ekonomske i druge okolnosti. Pod administrativnom jedinicom se podrazumijeva geografsko područje s administrativnim tijelom koje ima ovlasti za donošenje 4 administrativnih ili političkih odluka za to područje unutar pravnog i institucionalnog okvira države članice.

Tropina Godec (2009) smatra kako je važno istaknuti da pored NUTS 1, NUTS 2 i NUTS 3 regija, postoje iznimke za neadministrativne jedinice, što znači da kriteriji vezani uz broj stanovnika nisu uvijek primjenjivi za sve regije. Odstupanja od broja stanovnika kao glavnog kriterija za određivanje hijerarhijske razine regije nastaju zbog specifičnih okolnosti, kao što su geografske karakteristike (poput otočnih regija) ili udaljenost (npr. brdske i planinske regije), koje mogu imati manji broj stanovnika, ali su svejedno ključne za analize i određene političke intervencije. Bošnjak i Tolušić (2012) navode kako su kriteriji NUTS klasifikacije oblikovani fleksibilno kako bi se uzeli u obzir različiti uvjeti i osiguralo obuhvaćanje svih relevantnih teritorijalnih jedinica u statističkim analizama. To omogućuje provedbu odgovarajućih programa i mjera koje promiču regionalni razvoj, s posebnim naglaskom na ostvarivanje ciljeva kohezijske politike, čiji je osnovni cilj smanjenje regionalnih nejednakosti.

NUTS razine, posebice NUTS 2, koriste se za određivanje prihvatljivosti za strukturne i investicijske fondove EU. Manje razvijene regije (s BDP-om po glavi stanovnika ispod određenog praga) dobivaju prioriteta sredstva za promicanje ekonomske konvergencije i razvoja. Dajući jasan okvir za teritorijalnu klasifikaciju, NUTS pomaže u osmišljavanju ciljanih i učinkovitih regionalnih politika. Kreatorima politika omogućuje prilagođavanje inicijativa specifičnim potrebama i uvjetima svake regije. U nastavku se objašnjava regionalna politika Republike Hrvatske.

4. Regionalna politika RH: pojam, razvoj i instrumenti

Regionalna politika u Republici Hrvatskoj, poznata i kao kohezijska ili strukturna politika, predstavlja ključan dio javne politike s velikim značajem za jačanje gospodarstva. Njezina glavna svrha je smanjenje razlika u razvoju između različitih regija. Ova politika postavlja ciljeve i mjere za poticanje razvoja, povećanje zapošljavanja, jačanje konkurentnosti i unapređenje kvalitete života u kako razvijenim, tako i manje razvijenim regijama. Kao članica EU, Hrvatska usklađuje svoju regionalnu politiku s ciljevima, kriterijima i načelima europske regionalne politike.

Regionalnu politiku se često naziva i politikom regionalnog razvoja. Šire shvaćanje regionalne politike može se odnositi na politiku koju regionalna vlast provodi u svojoj regiji, na politiku države prema susjednim državama ili primjerice na regionalnu politiku EU prema Zapadnome Balkanu. Đulabić (2007) smatra kako regionalna politika povezuje različite razine vlasti koje zajednički rade na smanjenju razvojnih razlika. Jedna od ključnih karakteristika ove politike je njezina višesektorska priroda – obuhvaća područja poput poljoprivrede, obrazovanja, prometa, investicija i zapošljavanja.. Prema mišljenju Kordej-De Villa i Pejnović (2015) „regionalna je politika komplementarna s drugim politikama poput politike zaštite okoliša, prostorne politike, energetske politike, politike obrazovanja i zapošljavanja, ali i politike istraživanja i inovacija“.

Glavnu ulogu u hrvatskoj regionalnoj politici je Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU. Pored ovog ministarstva, ključnu ulogu imaju i regionalne razvojne agencije, koje su osnovane prema županijama. Temeljni dokumenti hrvatske regionalne politike uključuju Zakon o regionalnom razvoju i prateće zakone, Strateški plan MRRFEU za razdoblje od 2019. do 2021. godine, Provedbeni program MRRFEU za razdoblje od 2021. do 2024. godine, Nacionalnu razvojnu strategiju RH do 2030. godine te Nacionalni plan oporavka i otpornosti za razdoblje od 2021. do 2026. godine, koji se ne bavi izravno regionalnim razvojem, ali pokriva relevantna područja regionalne politike. Napomena MRRFEU je da je Strategija regionalnog razvoja RH istekla krajem 2020. godine.

Prema Tolić i sur. (2013), „obilježja regionalne politike u Republici Hrvatskoj su:

- naslijeđeni problemi u regionalnom razvoju iz prošlosti koji su se manifestirali u

neujednačenom razvitku

- postoji izražena regionalna diferenciranost
- postoji izgrađena regionalna struktura, koju karakterizira mala kompetencija zbog visoke administrativne centralizacije države
- postoji izgrađena regionalna zakonodavna infrastruktura
- naglašen je politički faktor u regionalnoj politici
- problemi koji su proizašli iz ratnih zbivanja, tranzicije, odnosa centralne vlasti prema regionalnoj i lokalnoj vlasti, regionalna politika se nije pokazala učinkovitom“.

Nadalje, prema Zariću (2016), „ciljevi politike regionalnog razvoja u Republici Hrvatskoj su:

- poticati proces obnove ratom razorenih područja
- smanjiti prostornu neujednačenost regionalnih stopa nezaposlenosti
- poticati proces industrijskog restrukturiranja u pojedinim županijama
- jačati konkurentske sposobnosti pojedinih regija
- poticati stvaranje izvozno orijentiranih regija (županija)
- poticati stvarna ulaganja u slabije razvijene regije
- zaustavljanje depopulacije u pojedinim regijama
- očuvanje i unapređenje okoliša
- stvaranje osnove za integraciju hrvatskih regija u EU regionalnom strukturom“.

Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU je nositelj politike ravnomjernog regionalnog razvoja čiji je cilj razvijati slabije razvijena područja u RH i tako smanjiti regionalne razvojne nejednakosti u RH. Uz Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, nositelji regionalne politike su i kućanstva, poduzetnici te razvojne agencije.

Kako navodi Zarić (2016), ministarstvo obavlja upravne i druge zadatke vezane uz:

- Planiranje i provedbu politike regionalnog razvoja te uspostavu cjelovitog sustava planiranja, programiranja, upravljanja i financiranja tog razvoja.
- Predlaganje i koordinaciju provedbe državnih poticajnih mjera i regionalnih razvojnih programa i projekata, uz praćenje njihove realizacije.
- Suradnju i koordinaciju aktivnosti s jedinicama lokalne i regionalne samouprave te drugim relevantnim sudionicima u pripremi, organizaciji i provedbi razvojnih programa.

- Izradu strateških dokumenata koji definiraju nacionalne razvojne ciljeve i prioritete za korištenje sredstava iz EU fondova, te praćenje provedbe mjera i aktivnosti iz tih dokumenata.
- Održivi razvoj Jadranskog mora, otoka i priobalja, uz predlaganje razvojnih politika i uspostavu sustava za planiranje, programiranje, upravljanje i financiranje razvoja tih područja.

4.1. NUTS klasifikacija u Republici Hrvatskoj

Kao država članica EU i Republika Hrvatska je podijeljena na NUTS regije. NUTS 1 regija odnosi se na cjelokupnu državu, NUTS 2 na četiri regije koje su prikazane u tablici. NUTS 2 regije nisu uvijek bile podijeljene na način kako su sada. Godine 2003. predložena je podjela na pet regija: Sjeverna, Zapadna, Središnja, Istočna te Južna Hrvatska, ali zbog nedostatka minimalnog broja stanovnika od 800.000 prijedlog je odbijen. U razdoblju od 2007. do 2013. godine Hrvatska je prema NUTS 2 regiji bila podijeljena na tri regije: Sjeverozapadnu, Središnju i Panonsku te Jadransku Hrvatsku. Ulaskom Republike Hrvatske u EU dolazi do ponovne promjene i ovaj puta su to dvije regije, Kontinentalna i Jadranska Hrvatska. Takva podjela trajala je sve do 31.12.2020. godine kada dolazi nova odluka te na snagu 1. siječnja 2021. godine dolazi do nove promjene. U tablici je vidljiva sadašnja podjela prema NUTS 2 regijama te županije koje predstavljaju NUTS 3 regiju kao i njihova pripadnost NUTS 2 regijama (Institut za razvoj i međunarodne odnose, 2019).

Tablica 2. NUTS 2 i NUTS 3 regije Republike Hrvatske

Grad Zagreb	Sjeverna Hrvatska	Jadranska Hrvatska	Panonska Hrvatska
Grad Zagreb	Međimurska županija	Istarska županija	Karlovačka županija
	Varaždinska županija	Primorsko – goranska županija	Sisačko – moslavačka županija
	Krapinsko – zagorska županija	Ličko – senjska županija	Bjelovarsko – bilogorska županija
	Koprivničko – križevačka županija	Zadarska županija	Virovitičko – podravska županija
	Zagrebačka županija	Šibensko – kninska županija	Požeško – slavonska županija
		Splitsko – dalmatinska županija	Brodsko – posavska županija
		Dubrovačko neretvanska županija	Osječko – baranjska županija
			Vukovarsko – srijemska županija

Izvor : Državni zavod za statistiku (n.d.)

Podjela Hrvatske na NUTS 2 i NUTS 3 razine prikazana u tablici omogućava bolju teritorijalnu organizaciju u svrhu statističkog praćenja, planiranja i usmjeravanja regionalnih politika, posebno u okviru EU fondova. U tablici su vidljive četiri glavne NUTS 2 regije Republike Hrvatske: Grad Zagreb, Sjeverna Hrvatska, Jadranska Hrvatska i Panonska Hrvatska. Te regije igraju ključnu ulogu u regionalnoj razvojnoj politici, jer EU fondovi i investicijski programi najčešće ciljanju NUTS 2 razine, što ih čini ključnim za raspodjelu sredstava. Uspješnost ovih regija u privlačenju fondova ovisi o gospodarskim, infrastrukturnim i socijalnim kapacitetima. Grad Zagreb kao samostalna NUTS 2 regija može razvijati specifične projekte koji odgovaraju njegovom urbanom karakteru, poput inovacijskih klastera, razvoja visokoškolskih ustanova i digitalne ekonomije. Sjeverna Hrvatska može bolje iskoristiti sredstva EU za industrijski i tehnološki razvoj, ali i za

poboljšanje prometne povezanosti s ostatkom zemlje i EU. Jadranska Hrvatska obuhvaća turistički bogate županije Ova regija može usmjeriti sredstva prema poboljšanju održivosti turizma te modernizaciji infrastrukture. Panonska Hrvatska kao područje s izazovima poput depopulacije, visoke nezaposlenosti i slabije razvijene infrastrukture može dobiti ciljanu pomoć kroz EU fondove za revitalizaciju poljoprivrede, ruralni razvoj i osnaživanje lokalne zajednice.

NUTS 3 razine predstavljaju manje administrativne jedinice, kao što su županije, i koriste se za preciznije definiranje lokalnih potreba i potencijala. Ova podjela je važna jer omogućava detaljnije praćenje socio-ekonomskih uvjeta u manjim područjima i lakšu identifikaciju onih kojima je potrebna specifična pomoć.

Ovakva NUTS podjela donosi brojne prednosti u odnosu na prethodne administrativne strukture. Ranije su regije bile manje jasno definirane, a razvojne politike teže su se provodile jer nisu bile prilagođene specifičnostima pojedinih regija. Prije ove podjele, veće su administrativne jedinice sadržavale različite socijalne i ekonomske karakteristike, što je otežavalo planiranje.

Sadašnja podjela omogućava veću preciznost u raspodjeli fondova EU jer su regije sličnih gospodarskih i demografskih karakteristika grupirane zajedno, što omogućava usmjeravanje specifičnih programa i sredstava u one kojima su najpotrebniji. Također, omogućava lakšu koordinaciju razvojnih strategija, jer regije sada mogu razvijati specifične planove koji odgovaraju njihovim potencijalima, bilo da se radi o turizmu, industriji ili poljoprivredi. Iako ova NUTS klasifikacija donosi brojne prednosti, suočava se i s izazovima. Postoje velike regionalne nejednakosti, posebno između razvijenih gradova i ruralnih područja, pri čemu su regije poput Međimurja i Istre gospodarski snažnije, dok Panonska Hrvatska, s nizom manje razvijenih županija, zaostaje u razvoju. Depopulacija, posebno u Panonskoj i dijelovima Jadranske Hrvatske, također predstavlja izazov. Pored toga, različite županije unutar NUTS 2 regija često imaju različite prioritete, što može otežati koordinaciju i zajedničke projekte, te je potrebna bolja suradnja i integracija. Nedostatak dugoročnih razvojnih strategija u nekim regijama, poput Panonske Hrvatske, naglašava potrebu za značajnijim ulaganjima u inovacije, tehnologiju i obrazovanje kako bi se smanjile regionalne razlike. Da bi podjela bila još učinkovitija, potrebna je veća fleksibilnost u korištenju fondova za specifične potrebe regija. Razvijenije regije mogu

ulagati u tehnološke inovacije i poduzetništvo, dok slabije razvijene regije trebaju sredstva za osnovnu infrastrukturu, obrazovanje i poljoprivredu. Također su potrebni poticaji za privlačenje stanovništva i investitora u slabije razvijene regije te jačanje digitalne infrastrukture, jer manje razvijene regije imaju slabiju digitalnu povezanost, što ih čini manje konkurentnima i usporava gospodarski rast.

4.2. Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020. godine

Strategija regionalnog razvoja za Republiku Hrvatsku do kraja 2020. (Narodne novine, 2017) godine je dokument koji je usvojen za usmjeravanje regionalne politike i ravnotežnoga razvitka svih dijelova Republike Hrvatske. Cilj ove strategije bio je smanjiti razlike između naprednih i manje razvijenih područja, kao i oživjeti ekonomski rast i kvalitetu života u cijeloj državi.

Ključni ciljevi strategije su:

- Poticanje konkurentnosti i inovacija: povećanje gospodarskog rasta kroz jačanje inovacijskih kapaciteta te potporu poduzetništvima posebno onima koja imaju visok rast.
- Smanjenje regionalnih razlika: suzbijanje jaza između urbanih i ruralnih područja, kao i među regijama koje se intelektualno razvijaju brže od ostalih. Posebne pažnju posvećena podršci najnerazvijenijim područjima poput unaprijeđenih zona, gorskog gorja ili otoka.
- Jačanje institucionalnih kapaciteta: bolji administrativni kapacitet na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou kako bi se omogućila efikasna implementacija razvojne politike kao spekuliranje sa raspoloživim financijskim sredstvima uključujući EU fondovima
- Održivi razvoj i očuvanje okoliša: Promicanje održivog razvoja koji podrazumijeva umjereno korištenje prirodnih resursa, zaštita životne sredine i prilagođavanje klimatskim promjenama.

Glavne aktivnosti i mjere u okviru Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske do 2020. godine uključivale su značajna ulaganja u prometnu, komunalnu i društvenu infrastrukturu s ciljem poboljšanja povezanosti regija i podizanja životnog standarda. Poticanje ulaganja koja stvaraju

radna mjesta također je podržano posebno u sektorima visoke dodane vrijednosti kao način poticanja gospodarskog rasta. Stavljajući većeg naglaska na jačanje obrazovnog sustava i pripremu radne snage za potrebe tržišta rada s fokusom na cjeloživotno učenje. Također, programi su usmjereni na unapređenje poljoprivrede, razvoj ruralnog turizma i očuvanje ruralne kulturne baštine, čime se podupire održivi razvoj ruralnih područja.

Strategija je predviđala financijska sredstva iz različitih fondova kao što su državni proračuni, proračuni jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, kao i nekih drugih EU fondova.

Do kraja 2020. ova je strategija pomogla u smanjenju regionalnih razlika, ali je za sobom ostavila neke izazove, osobito kada je u pitanju daljnja depopulacija određenih područja uz privlačenje gospodarskog oporavka.

4.3. Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2023. godine

Hrvatska se suočava s brzim promjenama u globaliziranom svijetu, gdje izazovi poput četvrte industrijske revolucije, zelene tranzicije, klimatskih promjena i pandemija zahtijevaju pravodobno planiranje i prilagodbu. Da bi se uspješno suočila s tim izazovima i iskoristila svoje potencijale, Hrvatska treba jasnu viziju razvoja do 2030. godine, koristeći europska sredstva kao ključnu podršku. Nacionalna razvojna strategija, koja je počela s izradom 2018. godine, predstavlja prvi okvir dugoročnog planiranja od stjecanja neovisnosti i usmjerava razvoj društva i gospodarstva. Ova strategija je rezultat uključivog dijaloga s različitim dionicima i uključuje ciljeve za stvaranje konkurentne, inovativne i sigurne zemlje s prepoznatljivim identitetom, očuvanim resursima i jednakim prilikama za sve. Razvojni smjerovi i ciljevi uzimaju u obzir utjecaj globalne krize izazvane pandemijom i usmjereni su na brzi oporavak, održiv i uključiv razvoj, te otpornost društva i gospodarstva na buduće krize. Provedba strategije pruža okvir za ostvarivanje ovih ciljeva i realizaciju vizije Hrvatske 2030. godine.

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2023. godine, prema Narodnim novinama (2021), fokusira se na četiri ključna cilja: održivi gospodarski razvoj i jačanje konkurentnosti, jačanje otpornosti društva i socijalne kohezije, jačanje teritorijalne konkurentnosti i uravnoteženog

regionalnog razvoja, te održivo upravljanje prirodnim resursima i prilagodbu klimatskim promjenama. Prvi cilj obuhvaća povećanje konkurentnosti gospodarstva kroz inovacije, digitalizaciju, rast produktivnosti i razvoj malih i srednjih poduzeća, s naglaskom na nove tehnologije, poduzetništvo i privlačenje investicija. Drugi cilj usmjeren je na smanjenje nejednakosti, borbu protiv siromaštva, poboljšanje zdravstvenog sustava i osiguranje kvalitetnog obrazovanja te socijalnih usluga za sve građane, s posebnim naglaskom na demografske mjere i integraciju ranjivih skupina. Treći cilj promiče ravnomjerni razvoj svih regija kroz jačanje infrastrukture, digitalne povezanosti i ruralnog razvoja, smanjujući razlike između razvijenih i manje razvijenih dijelova zemlje. Četvrti cilj usmjeren je na zaštitu okoliša, energetske tranzicije, očuvanje biološke raznolikosti te prilagodbu klimatskim promjenama kroz održivo korištenje prirodnih resursa.

Snažniji razvoj Hrvatske u narednom desetljeću ovisit će o sposobnosti zemlje da prepozna i prilagodi se europskim i globalnim trendovima, kao što su digitalizacija, demografski izazovi i klimatske promjene. Pandemija je uzrokovala najveću globalnu zdravstvenu krizu od Prvog svjetskog rata i najteži gospodarski pad od Drugog svjetskog rata, što je imalo duboke posljedice i za Hrvatsku, najteže od Domovinskog rata. Kriza je dovela do promišljanja o ključnim promjenama u svjetskim gospodarstvima i društvima, uključujući ulogu države, međunarodnu suradnju, industrijsku politiku, samodostatnost i regionalizaciju lanaca opskrbe. Strategija za budući razvoj Hrvatske uzima u obzir ove globalne i europske trendove te izazove uzrokovane pandemijom i krizom, s ciljem ubrzanja ključivog gospodarskog rasta i podizanja životnog standarda kako bi se stvorili uvjeti za kvalitetniji život svih građana.

U posljednjih pet godina, Hrvatska je bilježila gospodarski rast i nastavak konvergencije dohotka prema prosječnom životnom standardu EU. Oporavak je započeo 2015. godine, potaknut rastom izvoza, poboljšanjem vanjskog okruženja i boljom integracijom poduzeća u europsko i globalno tržište. Povećanje zaposlenosti i plaća, zajedno s privatnim investicijama i smanjenjem duga, doprinijelo je jačanju ekonomskih temelja zemlje. Hrvatska je prvi put zabilježila proračunski višak tri godine zaredom i smanjila javni dug s 84,3% BDP-a u 2015. na 72,7% BDP-a u 2019. godini, čime je vraćen investicijski kreditni rejting (Narodne novine, 2021).

Međutim, pozitivni trendovi su prekinuti pandemijom COVID-19, koja je uzrokovala značajne ekonomske i društvene probleme, uključujući teške potrese u Zagrebu i Banovini s velikim materijalnim štetama. U ovoj krizi, Hrvatska je bila bolje pripremljena zbog fleksibilnijih tržišta i povoljnije fiskalne pozicije. Vlada je uvela mjere za očuvanje radnih mjesta i gospodarske aktivnosti, što je omogućilo relativno povoljan oporavak. Ipak, zbog visoke razine neizvjesnosti, potrebno je dvije do tri godine da se dostigne pretkrizna razina proizvodnje. U nadolazećem desetljeću, Hrvatska mora nastaviti s radom na prevladavanju posljedica pandemije i konvergenciji s drugim državama članicama EU.

Vizija Hrvatske kao konkurentne, kreativne i sigurne zemlje s prepoznatljivim identitetom, kvalitetnim životnim uvjetima, očuvanim prirodnim resursima i jednakim prilikama za sve ostvarit će se kroz sinergijsko djelovanje javnih politika u četiri ključna razvojna smjera. U sljedećih deset godina, Hrvatska će usmjeriti nacionalne i europske izvore financiranja na poticanje konkurentnosti i inovativnosti gospodarstva, oporavak i jačanje otpornosti na krize, zelenu i digitalnu tranziciju te uravnotežen regionalni razvoj. Očuvanje hrvatskog identiteta, tradicije, kulture i inovativnosti, uz doprinos nacionalnih manjina, bit će ključ za privlačenje iseljenika i unapređenje života građana. Razvijanjem tradicije, kulture i jezika te promicanjem inovativnih mogućnosti, Hrvatska će postati atraktivno mjesto za povratak iseljenika i bolje životne uvjete za svoje građane. Gospodarski i društveni razvoj usklađen s prirodom, kroz ove razvojne smjerove, stvorit će prilike za sadašnje i buduće generacije, stavljajući ljude u središte svih ulaganja.

5. Utjecaj regionalne politike EU na RH

Politike EU imaju značajan utjecaj na države članice, pokrivajući različite aspekte kao što su zakonodavne promjene, sigurnost i pravosudni sustav, kao i demokratske norme i ljudska prava. Ovaj utjecaj može varirati ovisno o specifičnim politikama ili područjima na koja se odnose, no u osnovi EU teži promicanju solidarnosti, suradnje i zajedničkih vrijednosti među svojim članicama, s ciljem postizanja prosperiteta i stabilnosti unutar Unije.

Republika Hrvatska, koja je postala članica EU 1. srpnja 2013. godine, ima pravo pristupati sredstvima iz proračuna Unije, uključujući strukturne i razvojne fondove. Kao jedna od manje razvijenih članica, Hrvatska treba pažljivo planirati svoj razvoj kroz strategije temeljen na načelu solidarnosti. EU razvija desetogodišnje strategije i sedmogodišnje financijske okvire.

Prvo cjelovito financijsko razdoblje u kojem se Hrvatska nalazila bilo je financijsko razdoblje od 2014. do 2020. godine. Razdoblje je bilo usklađeno sa strategijom Europa 2020 koja je započela 2010. godine. Europa 2020 uključuje tri strategije rasta: pametan rast koji se temelji na razvoju znanja kroz inovacije i znanje, održiv rast gdje se promiče ekonomija koja na efikasniji način koristi resurse, orijentirana je na održivost te ekološki osviještena i uključiv rast gdje se podupire ekonomija sa visokom razinom zaposlenosti te se teži ka poticanju društvene i teritorijalne povezanosti. „Navedena tri rasta provode se putem sedam područja financiranja: pametan rast kroz područja inovacija pod nazivom „Inovacijska unija“, obrazovanja – „Mladi u pokretu“ te digitalnog društva pod nazivom „Digitalna Europa“, održiv rast kroz područja klime, energije i mobilnosti – „Europa učinkovitih resursa“ i konkurentnosti – „Industrijska politika za doba globalizacije“ te uključiv rast kroz područja zapošljavanja i vještina – „Nova vještine i radna mjesta“ i borbe protiv siromaštva – „Europska platforma za borbu protiv siromaštva“ “ (Ured za publikacije Europske unije, 2015).

Prema Mioković Kapetenić i sur. (2023), za financijsko razdoblje 2014.-2020., Republika Hrvatska je postavila šest prioritetnih područja: stvaranje inovativnog i konkurentnog poslovnog i istraživačkog okruženja, poticanje energetske učinkovitosti, korištenje obnovljivih izvora energije i zaštita prirodnih resursa, razvoj održive i moderne prometne i mrežne infrastrukture, povećanje sudjelovanja na tržištu rada i unaprjeđenje kvalitete obrazovnog sustava, smanjenje siromaštva i

poticanje socijalne uključenosti te podrška poboljšanju kvalitete i učinkovitosti javne uprave i pravosuđa.

Prema podacima službene stranice ESI fondova (n.d.) u razdoblju od 2014. do 2020. godine, Hrvatska je imala na raspolaganju 10,731 milijardi eura iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI). Od toga, 8,452 milijardi eura bilo je namijenjeno kohezijskoj politici, 2,026 milijarde eura za poljoprivredu i ruralni razvoj, te 253 milijuna eura za ribarstvo. Za učinkovito korištenje ovih sredstava bio je ključan strateški okvir koji je uključivao javne politike, strategije i zakone. Ovi dokumenti su usmjeravali novac prema prioritetima EU i Hrvatske. Na razini EU, glavni strateški dokumenti bili su Kohezijska politika i Strategija Europa 2020, dok je Hrvatska svoj strateški okvir definirala kroz Sporazum o partnerstvu, operativne programe i zakone. Operativni programi detaljno su opisivali mjere i aktivnosti za korištenje ESI fondova, a Hrvatska je imala četiri takva programa, svaki vezan uz specifičan ESI fond.

U razdoblju od 2021. do 2027. godine, države članice EU, uključujući Hrvatsku, dobivaju sredstva iz dva glavna izvora. Kako navodi MRRFEU (n.d.) prvi je Višegodišnji financijski okvir (VFO), koji je tradicionalni sedmogodišnji plan financiranja, s ukupnim iznosom od 1.074,3 milijarde eura. Drugi izvor, uveden zbog izazova koje je donijela pandemija izazvana COVID-19 virusom, jest program EU sljedeće generacije (engl. *Next Generation EU* - NGEU), s ukupnim iznosom od 750 milijardi eura. Od tih 750 milijardi, 390 milijardi su bespovratna sredstva, dok je 360 milijardi namijenjeno kao zajmovi državama članicama.

Hrvatska je za financijsko razdoblje od 2021. do 2027. godine osigurala više od 14 milijardi eura iz VFO-a te više od 11 milijardi eura iz NGEU-a. Veći dio tih sredstava usmjeren je na fondove koji će se provoditi prema Uredbi o utvrđivanju zajedničkih odredaba (CPR). Ta uredba pokriva financiranje iz ključnih europskih fondova kao što su Europski fond za regionalni razvoj, Europski socijalni fond plus, Kohezijski fond, Fond za pravednu tranziciju te Europski fond za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu. Uredba također uključuje pravila za financiranje iz Fonda za azil, migracije i integraciju, Fonda za unutarnju sigurnost te Instrumenta za financijsku potporu u upravljanju granicama i vizne politike (MRRFEU, n.d.).

5.1. Statistički portret hrvatskih regija: Panonska Hrvatska

U ovom dijelu rada prikazat će se statistički portreti županije koje čine Panonsku Hrvatsku. Panonska Hrvatska predstavlja jednu od četiri NUTS 2 regije u Republici Hrvatskoj te sa osam županija koje ju čine zauzima oko 40% teritorija RH gdje se nalazi 26,4% stanovnika Republike Hrvatske, odnosno oko 1.005.750 stanovnika (MRRFEU, 2023). Županije koje obuhvaća su sljedeće: Osječko-baranjska, Vukovarsko-srijemsko, Brodsko-posavska, Virovitičko-podravska, Požeško-slavonska, Sisačko-moslavačka, Karlovačka te Bjelovarsko-bilogorska županija. Sljedeća tablica prikazuje statistički portret Panonske Hrvatske s izabranim pokazateljima. U nastavku rada svaka županija će se analizirati posebno.

Tablica 3. Statistički portret Panonske Hrvatske, izabrani pokazatelji

	Broj stanovnika, 2022.	Broj aktivnog stanovništva, 2021.	BDP per capita, 2020.	Broj zaposlenih osoba, 2021.	Prosječna mjesečna neto	Broj aktivno pravnih osoba, 2021
Panonska Hrvatska	1.005.753	366.341	8.841	419.291	824	28.152
Bjelovarsko-bilogorska županija	100.397	35.382	8.944	41.049	785	3.186
Virovitičko-podravska županija	69.290	24.936	7.506	27.649	777	1.821
Požeško-slavonska županija	63.037	21.231	7.714	25.498	852	1.547
Brodsko-posavska županija	128.288	43.110	7.828	51.322	814	3.131
Osječko-baranjska županija	255.175	103.290	9.996	109.360	847	8.129
Vukovarsko-srijemska županija	141.025	50.452	8.456	56.286	814	3.595
Karlovačka županija	110.938	39.129	9.306	48.821	877	3.257
Sisačko-moslavačka županija	137.603	48.811	8.765	59.306	825	3.486

Izvor: izrada aurora prema podacima MRRFEU (2023)

Prema službenim podacima MRRFEU (2023), u 2022. godini Panonska Hrvatska, koja uključuje osam županija, imala je ukupno 1.005.753 stanovnika. Aktivno stanovništvo u regiji, prema podacima iz 2021. godine, iznosilo je 366.341, što predstavlja 36,4% ukupnog broja stanovnika. Broj zaposlenih osoba bio je 419.291, što čini 41,7% stanovništva, dok je prosječna mjesečna neto plaća iznosila 824 EUR. U istoj godini, broj aktivnih pravnih osoba bio je 28.152.

Raspon ekonomskih i demografskih pokazatelja unutar Panonske Hrvatske pokazuje značajne razlike među županijama. Bjelovarsko-bilogorska županija, sa 100.397 stanovnika, imala je aktivno stanovništvo koje čini 35.3% ukupnog broja stanovnika, a zaposlenih 40.8%. Prosječna mjesečna neto plaća u ovoj županiji iznosila je 785 EUR, dok je BDP *per capita* bio 8.944 EUR. S druge strane, Virovitičko-podravaska županija, sa 69.290 stanovnika, imala je aktivno stanovništvo koje čini 36.0% stanovništva, a zaposlenih 39.9%. Prosječna plaća bila je 777 EUR, uz BDP *per capita* od 7.506 EUR. U Požeško-Slavonskoj županiji, koja ima 63.037 stanovnika, aktivno stanovništvo čini 33.7%, dok zaposlenih ima 40.4%. Prosječna plaća u ovoj županiji iznosi 852 EUR, a BDP *per capita* je 7.714 EUR. Brodsko-posavska županija, sa 128.288 stanovnika, bilježi aktivno stanovništvo od 33.6% i zaposlenost od 40.0%, uz prosječnu plaću od 814 EUR i BDP *per capita* od 7.828 EUR. Osječko-baranjska županija, najveća po broju stanovnika s 255.175, ima aktivno stanovništvo od 40.5% i zaposlenih 42.9%. Prosječna mjesečna plaća u ovoj županiji je 847 EUR, dok BDP *per capita* iznosi 9.996 EUR. Vukovarsko-srijemska županija, sa 141.025 stanovnika, ima aktivno stanovništvo koje čini 35.8%, a zaposlenih 39.9%. Prosječna plaća iznosi 814 EUR, uz BDP *per capita* od 8.456 EUR. Karlovačka županija, sa 110.938 stanovnika, ima aktivno stanovništvo od 35.2% i zaposlenih 44.0%, uz prosječnu plaću od 877 EUR i BDP *per capita* od 9.306 EUR. Na kraju, Sisačko-moslavačka županija s 137.603 stanovnika ima aktivno stanovništvo od 35.5% i zaposlenih 43.1%. Prosječna plaća iznosi 825 EUR, a BDP *per capita* je 8.765 EUR. Ovi podaci ilustriraju ekonomsku i demografsku raznolikost slika Panonske Hrvatske, s naglaskom na varijacije u zaposlenosti, plaćama i ekonomskom razvoju među različitim županijama (MRRFEU, 2023).

Noviji podatci pokazuju kako je rast hrvatskog BDP-a bio jedan od najvećih u EU te je dosegao 2,8%. Najveći doprinos tome imala je osobna potrošnja, povoljna kretanja na tržištu rada te pad inflacije. S druge strane, poslovna ulaganja ostala su na niskoj razini u usporedbi s ostalim zemljama EU-a. Izvoz usluga nastavio je značajno doprinositi rastu, dok je izvoz robe zabilježio pad. Na strani ponude, rast je uglavnom bio potaknut uslužnim sektorom i građevinarstvom, dok je industrijska proizvodnja bila smanjena, što je u skladu s usporenim rastom glavnih trgovinskih partnera Hrvatske. Tržište rada ostalo je snažno tijekom 2023. godine, pri čemu je najveći porast zaposlenosti zabilježen u sektorima povezanim s turizmom i građevinarstvom. Istovremeno, nominalni rast plaća ubrzao se, što je uz pad inflacije dovelo do značajnog povećanja realnih plaća.

Povećanje državne mase plaća negativno je utjecalo na proračunsku bilancu opće države. Inflacija je tijekom 2023. godine nastavila opadati i u siječnju 2024. iznosila je 4,8%, iako je inflacija u cijenama usluga i dalje visoka. Također, većina Hrvata (78%) očekivala je da rast prihoda njihovih kućanstava neće pratiti inflaciju. Predviđa se da će stopa siromaštva ostati na 1,4% u 2023. godini (World Bank Group, 2024).

Također, Hrvatska bilježi srednjoročni rast od oko 2,8%, što je iznad prosjeka EU-a. U 2024. godini predviđa se ubrzanje rasta na 3,0%, zahvaljujući pozitivnim efektima iz 2023., jačanju vanjske potražnje i ekspanzivnoj fiskalnoj politici. Snažno tržište rada također će podržati rast realnih dohodaka. Očekuje se da će osobna potrošnja ubrzati i postati glavni pokretač rasta u 2024. Istovremeno, rast izvoza usluga mogao bi se usporiti zbog izvrsnih rezultata u proteklim godinama i smanjenja cjenovne konkurentnosti hrvatskog turizma. Predviđa se da će ulaganja ostati relativno jaka, uz podršku EU fondova i poboljšana privatna ulaganja. Poboljšanje globalnog okruženja, manje restriktivna monetarna politika i EU fondovi nastaviti će poticati gospodarsku aktivnost. Inflacija bi trebala nastaviti opadati, približavajući se cilju ECB-a od 2% do 2025., iako pritisci na rast plaća ostaju rizik. Fiskalna ravnoteža očekuje se da će se značajno pogoršati u 2024., zbog rasta mase plaća i socijalnih naknada, ali bi trebala ostati pod kontrolom u narednim godinama. Projekcije pokazuju da će omjer javnog duga prema BDP-u dosegnuti 56% do kraja 2026., dok se očekuje da će stopa siromaštva postupno pasti na 1,0% do 2026. godine (World Bank Group, 2024).

U nastavku poglavlja analizirat će se svaka županija posebno te istaknuti ključni podatci.

5.1.1. Bjelovarsko - bilogorska županija

Bjelovarsko-bilogorska županija prostire se na 2.640 km², a prema podacima iz 2022. godine, na tom području živjelo je oko 100.397 stanovnika, što je 19.051 stanovnik manje nego 2011. godine. Aktivno stanovništvo činilo je 35% ukupnog broja stanovnika u 2022. godini, dok je udio mladih iznosio 14,4%, a udio obrazovanih stanovnika 15,4% prema podacima iz 2021. godine. Također, u 2021. godini u županiji je bilo zaposleno oko 41.049 osoba, što predstavlja porast zaposlenosti od 2% u odnosu na 2011. godinu (MRRFEU, 2023).

Među poduzetnicima s poslovnim sjedištem u ovoj županiji, najveći prihod u 2021. godini ostvarila je tvrtka PRIMA COMMERCE d.o.o., s prihodom od 80,28 milijuna eura. ČAZMATRANS PROMET d.o.o. imao je najveći broj zaposlenih, ukupno 600 osoba. Tvrtka Kronospan CRO d.o.o. ostvarila je drugi po visini prihod (80,11 milijuna eura), ali je bila prva po iskazanoj dobiti razdoblja (7,8 milijuna eura) i vrijednosti izvoza (58,69 milijuna eura) (MRRFEU, 2023).

Jedan od najvažnijih projekata za Bjelovarsko-bilogorsku županiju definitivno je izgradnja nove zgrade Opće bolnice Bjelovar. Vrijednost projekta iznosila je oko 36 milijuna eura.

Prema službenoj stranici Bjelovarsko – bilogorske županije navedeno je sljedeće „projektom su obuhvaćeni sljedeći sadržaji:

- rekonstrukcija dijela prizemlja postojeće zgrade interne radi proširenja postojećeg odjela RTG dijagnostike i dogradnja nove zgrade kirurških djelatnosti
- zajednički poliklinički dijagnostički sadržaji u prizemlju, te dijelom u podrumu i na I. katu građevine, kao i objedinjeni hitni bolnički prijem u prizemlju građevine
- stacionari svih kirurških djelatnosti (ORL, urologija, oftalmologija - na I. katu građevine, te ortopedija i opća kirurgija na nivou II. kata građevine)
- objedinjena dnevna bolnica svih kirurških djelatnosti, na I. katu građevine
- objedinjena dnevna kirurgija svih kirurških djelatnosti na II. katu građevine
- operacijski trakt i JIL - reanimacija i anesteziologija na III. katu građevine
- spojni hodnici kojima se na nivou prizemlja povezuje novo projektirana dograđena građevina s postojećim građevinama interne i neuropsihijatrije „Vila Marija"
- uređenje vanjskih površina, djelomična rekonstrukcija i prilagođavanje postojećih, te dijelom izvedba novih internih prometnica i parkirališta, a radi nove dogradnje i nove organizacije prometa na parceli“ (Opća bolnica „Dr. Anđelko Višić“ Bjelovar, n.d.). Gradnja bolnice omogućila je poboljšanu zdravstvenu skrb za više od 130 tisuća osiguranika koji posjećuju bolnicu u Bjelovaru.

Važno je istaknuti i sljedeće projekte: Pruga Sveti Ivan Žabno – Gradec, Brza cesta Vrbovec – Bjelovar, Energetska obnova javnog sektora, Centri izvrsnosti te brojne modernizacije i obnove školskih objekata (Bjelovarsko-bilogorska županija, 2018).

5.1.2. Virovitičko – podravska županija

Virovitičko-podravska županija prostire se na 2.024 km², a prema podacima iz 2022. godine, na tom području živjelo je oko 69.290 stanovnika, što je 15.331 stanovnik manje nego 2011. godine. Gustoća naseljenosti iznosi samo 35 stanovnika po km², dok je udio aktivnog stanovništva u ukupnom broju stanovnika iznosio 36% u 2022. godini. Udio mladih bio je 14,1%, a obrazovanih 15,4% prema podacima iz 2021. godine. Unatoč općem smanjenju broja stanovnika na nacionalnoj razini, županija bilježi porast broja zaposlenih. U 2021. godini zabilježeno je oko 27.649 zaposlenih osoba, što predstavlja povećanje zaposlenosti od 6,5% u odnosu na 2016. godinu. Veća zaposlenost doprinosi poboljšanju životnog standarda stanovništva (MRRFEU, 2023).

Među poduzetnicima sa sjedištem u Virovitičko-podravskoj županiji, tvrtka PP ORAHOVICA d.o.o. ostvarila je najveće prihode u 2021. godini, s iznosom od 36,1 milijun eura, kao i najveću dobit razdoblja od 4,3 milijuna eura. Najveći broj zaposlenih imala je tvrtka TVIN d.o.o., koja je zapošljavala 548 osoba. BRANA d.o.o. zauzela je drugo mjesto po visini ostvarenih prihoda s 25,2 milijuna eura, dok je PAN PARKET d.o.o. bio vodeći izvoznik s vrijednošću izvoza od 31,2 milijuna eura (MRRFEU, 2023).

Virovitičko-podravska županija zna iskoristiti puni potencijal koji nude fondovi EU. Tako se može pohvaliti podatkom da je 2022. godine imala najveću vrijednom povučenih sredstava EU po glavi stanovnika što kada se pretvori brojke iznosi oko 7 milijuna eura. U 10 godina članstva u EU, županija se može pohvaliti sa više od 500 projekata čija ukupna vrijednost doseže 300 milijuna eura (Virovitičko-podravska županija, 2023).

Kako navodi stranica Župan.hr (2023.) važan projekt za županiju kao i poljoprivredu je Centar za pametnu poljoprivredu i ICT djelatnosti čija se ukupna vrijednost procjenjuje na 234.000,00 eura. Županija je prepoznala potrebu za poslovnim centrom koji bi omogućio razvoj pametne poljoprivrede i ICT tvrtki. Uz pomoć suvremene digitalne tehnologije, svakom poljoprivredniku biti će omogućen trenutni uvid u stanje parcele i usjeva kao i praćenje bolesti, navodnjavanja i korištenja zaštitnih sredstava.

Grad Virovitica 2016. godine prijavio je projekt pod nazivom „5 do 12 za Dvorac“ koji se odnosi

na obnovu Dvorca Pejačević i revitalizaciju Gradskog parka. Projekt je trajao 36 mjeseci te njegova vrijednost iznosila je 10,8 milijuna eura od čega je 85% financirala EU iz strukturnih i investicijskih projekata. Nositelj projekta bio je Grad Virovitica, a partneri na projektu Turistička zajednica grada Virovitice, Turistička zajednica Virovitičko-podravske županije, Drvni klaster Virovitičko-podravske županije te Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode i ekološkom mrežom Virovitičko-podravske županije. Dvorac je tim projektom pretvoren u kulturno-turistički centar što doprinosi razvijanju turizma i očuvanju kulture u županiji (5do12, n.d.).

5.1.3. Požeško – slavonska županija

Požeško-slavonska županija prostire se na 1.823 km² i ima relativno malu gustoću naseljenosti od 35 stanovnika po km². Prema procjenama Državnog zavoda za statistiku, u 2022. godini u županiji je živjelo oko 63.037 stanovnika, što je 14.738 stanovnika manje nego 2011. godine. Udio aktivnog stanovništva u ukupnom broju stanovnika iznosio je 34% u 2022. godini, dok je udio mladih bio 14,3% u 2021. godini. Zabilježen je i porast od 496 djece upisane u programe predškolskog obrazovanja u razdoblju 2022./2023. u usporedbi s 2011./2012., uz kontinuirani rast. Udio obrazovanog stanovništva iznosio je 19,4%. U 2021. godini zabilježeno je oko 25.498 zaposlenih osoba, što predstavlja povećanje zaposlenosti od 4,5% u odnosu na 2016. godinu (MRRFEU, 2023).

Među poduzetnicima sa sjedištem u Požeško-slavonskoj županiji, najveće prihode u 2022. godini ostvarila je tvrtka AGRONOM d.o.o., s iznosom od 172 milijuna eura. Najveću dobit u tom razdoblju iskazala je tvrtka PLAMEN d.o.o., s dobiti od 5,98 milijuna eura. AGRONOM d.o.o. također je bio najveći izvoznik s izvozom vrijednim 60,65 milijuna eura, dok je najviše zaposlenih imala tvrtka KUTJEVO d.d., koja je zapošljavala 529 osoba (MRRFEU, 2023).

Kao jedan od značajnijih projekata za ovu županiju može se izdvojiti projekt pod nazivom „Poboljšanje vodno-komunalne infrastrukture na području aglomeracije Požege“ kojim se nastojalo unaprijediti infrastrukturu za vodu i odvodnju na spomenutom području što u konačnici utječe na poboljšanje kvalitete života stanovnika kao i održivi razvoj same županije. EU financirala

je 16,46 milijuna eura za projekt koji se izvodio u razdoblju od 1.12.2017. do 30.11.2023. godine (Aglomeracija Požega, 2020).

Jedan od atraktivnijih projekata u posljednje vrijeme je Svijet graševine (Spahijski podrum, Muzej bećarca, brendiranje). Vrijednost projekta je 8,63 milijuna eura od čega je 7,3 milijuna eura financirano od strane EU, odnosno Europskog strukturnog i investicijskog fonda. Projekt je trajao u razdoblju od 29.09.2017. do 29.6.2023. godine te je nositelj projekta bio Grad Pakrac dok su partneri bili Grad Pleternica, Požeško-slavonska županija, Muzej grada Pakraca, Gradska knjižnica Pakrac, Turistička zajednica Požeško-slavonske županije te Javna ustanova Pleternica. Cilj projekta je brendiranje regije kroz valorizaciju vinske i kulturne baštine kroz modernizaciju Spahijskog podruma u Pakracu, izgradnju Interpretacijskog centra Muzej bećarca u Pleternici, te razvoj strateške dokumentacije za održivost projekta (Grad Pleternica, 2024).

5.1.4. Brodsko - posavska županija

Brodsko-posavska županija prostire se na 2.030 km², a u 2022. godini brojala je oko 128.288 stanovnika, što je 29.961 stanovnik manje nego 2011. godine. Prosječna gustoća naseljenosti iznosila je oko 64 stanovnika po km². U 2022. godini, aktivno stanovništvo činilo je 34% ukupnog broja stanovnika. U 2021. godini, 14,3% stanovništva bilo je mlado, dok je 17,3% stanovništva imalo visoku razinu obrazovanja. Te godine, oko 51.322 osobe bile su zaposlene u županiji, što predstavlja porast zaposlenosti od 5,3% u odnosu na 2016. godinu. Ukupan dohodak stanovništva porastao je za 37% u 2021. godini u usporedbi s 2011. godinom, dok su plaće porasle za 28,8% (MRRFEU, 2023).

Među poduzetnicima sa sjedištem u Brodsko-posavskoj županiji, najveće prihode u 2020. godini ostvarila je tvrtka ĐURO ĐAKOVIĆ TERMOENERGETSKA POSTROJENJA d.o.o., s iznosom od 67,1 milijuna eura. Najveću dobit u tom razdoblju zabilježio je EMPWR d.o.o., s dobiti od 5 milijuna eura. Tvrtka s najvećim brojem zaposlenih bila je ĐURO ĐAKOVIĆ MONTAŽA d.o.o., koja je zapošljavala 872 osobe (MRRFEU, 2023).

Brodsko – posavska županija uvelike koristi pogodnosti koje može dobiti od strane EU. Neki od projekata koje je provela uz financiranje EU su sljedeći:

- Razvoj vodno – komunalne infrastrukture aglomeracije Slavonski Brod – projekt je vrijedan više od 37 milijuna eura što je financirano iz Kohezijskog fonda. Cilj projekta odnosi se na poboljšanje kvalitete vodoopskrbe i odvodnje u Slavonskom Brodu i okolnim naseljima što se očituje kroz izgradnju i rekonstrukciju kanalizacijske mreže te modernizaciju vodoopskrbnog sustava.
- Rekonstrukcija i energetska obnova brojnih osnovnih i srednjih škola kao što su Srednja medicinska škola Slavonski Brod, Gimnazija Nova Gradiška, Osnovna škola Mato Lovrak Nova Gradiška, Osnovna škola Sikirevci te brojne druge
- Izgradnja i opremanje studentskog doma u Slavonskom Brodu – projekt vrijedan oko 14 milijuna eura. Kroz projekt se želi osigurati kvalitetniji studentski život te učiniti Slavonski Brod privlačnim mjestom za studiranje (Razvojna agencija grada Slavenskog Broda, n.d.).

Jedan od značajnijih projekata na području županije je izgradnja Tehnološkog inkubatora Nova Gradiška čija je svrha razvoj visokokvalitetne poduzetničko poslovne infrastrukture. Projekt je financiran kroz Europski fond za regionalni razvoj i sklopu operativnog programa Konkurentnost i kohezija 2014. – 2020. Projekt je započeo u rujnu 2017. godine te je ukupna vrijednost projekta iznosila oko 4 milijuna eura od čega je oko 2,6 milijuna eura bilo bespovratna sredstva. Glavni nositelj projekta bio je Industrijski park Nova Gradiška d.o.o, dok su partneri na projektu bili Centar za razvoj Brodsko – posavske županije te Grad Nova Gradiška. Kako navode službene stranice poduzetničkog inkubatora Nova Gradiška glavne aktivnosti projekta su razvoj visokokvalitetne poslovne infrastrukture kao osnove za razvoj poduzetništva te privlačenje investicija, razvoj tehnoloških usluga, poslovnih i marketinških usluga, usluga predinkubacije i inkubacije, usluga umrežavanja i internacionalizacije poslovanje te Virtualni inkubator, zatim promidžba i vidljivost i upravljanje projektom. Inkubator ima važnu ulogu kojoj se jača gospodarska aktivnost Brodsko – posavske županije naročito u tehnološkom i inovacijskom sektoru (Tehnološki inkubator Nova Gradiška, n.d.).

5.1.5. Osječko – baranjska županija

Osječko-baranjska županija prostire se na 4.154 km², a u 2022. godini u njoj je živjelo oko 255.175 stanovnika, što je 49.366 stanovnika manje nego 2011. godine. Prosječna gustoća naseljenosti

iznosila je oko 62 stanovnika po km². Udio aktivnog stanovništva u ukupnom broju stanovnika bio je oko 40%, dok je udio mladih iznosio 13,7%, a udio obrazovanog stanovništva 22,7% prema podacima iz 2021. godine. Županija bilježi rast zaposlenosti, pa je u 2021. godini bilo zaposleno oko 109.360 osoba, što predstavlja povećanje zaposlenosti od 4,3% u odnosu na 2016. godinu. Ukupan dohodak stanovništva porastao je za 31,2% u 2021. godini u usporedbi s 2011. godinom, dok su plaće porasle za 30,5% (MRRFEU, 2023).

Među poduzetnicima sa sjedištem u Osječko-baranjskoj županiji, najveće prihode u 2021. godini ostvarila je tvrtka ŽITO d.o.o. iz Osijeka, s iznosom od 318,5 milijuna eura. Najveću dobit u tom razdoblju zabilježio je srednji poduzetnik AMPLITUDO d.d., s dobiti od 223,69 milijuna eura. Najveći izvoznik bila je tvrtka DS SMITH BELIŠĆE CROATIA d.o.o., s izvozom vrijednim 104,52 milijuna eura, dok je najviše zaposlenih imala tvrtka BELJE PLUS d.o.o., koja je zapošljavala 1.364 osobe (MRRFEU, 2023).

Na temelju podataka Županijske razvojne agencije Osječko-baranjske županije (n.d.), izdvojeni su neki od projekata za čiju provedbu su korištena sredstva europskih fondova:

- Edukativni i informativni turistički centar mladih Stara Pekara s trgom Vatroslava Lisinskog, Tvrđa – projekt je financiran iz programa Konkurentnost i kohezija te se vrijednost procjenjuje na oko 2,5 milijuna eura. Cilj projekta bio je pretvaranje stare austro-ugarske vojne pekare u hostel te izgradnju javne pozornice što će potaknuti razvoj novih gospodarskih i društvenih aktivnosti
- Zelene staze Dunava i Drave – projekt temeljen na očuvanju prirodne baštine kroz izgradnju pješačkih staze i infrastrukture. Vrijednost projekta oko 1,7 milijun eura od čega je oko 1,4 milijuna eura bespovratnih sredstava. Projekt doprinosi razvijanju turizma u Osječko-baranjskoj županiji, Belišću i Erdutu čime se jača lokalno gospodarstvo.

Gledano na kulturni identitet grada Osijeka i njegov budući potencijal, ali i potencijal regije može se reći kako je obnova Tvrđe u Osijeku bio jedan od važnijih projekata. Prema podacima Karzen i Karzen (2015.) koja je ujedno i nositelj projekta vrijednost projekta iznosi više od 12 milijuna eura, od čega je 8,6 milijuna bespovratnih sredstava dok preostali iznos osigurava Grad Osijek. Tvrđa predstavlja kulturno-povijesnu baštinu koja ima veliki utjecaj na same stanovnike Osijeka

kao i turiste koji se odluče za obilazak. Projekt uključuje obnovu zgrada, uvođenje novih kulturnih, obrazovnih te turističkih sadržaja kao i poboljšanje infrastrukture. Projektom Tvrđa postaje središte kulturnih i turističkih aktivnosti čime se razvija lokalna ekonomija, čuva kulturna baština i povećava turistička ponuda.

Treba spomenuti i projekt izgradnje Gospodarskog centa, čija vrijednost iznosi oko 9,5 milijuna eura za prvu fazu te dodatnih 115 milijuna eura za drugu fazu izgradnje. Riječ je o stvaranju velikog poslovnog parka s više od 70.000 m² izgrađenog prostora. U sklopu projekta, predviđena je i izgradnja poslovnog tornja koji će služiti kao dodatni prostor za poduzetnike te za gospodarske komore drugih država, s ciljem poticanja gospodarske suradnje i privlačenja investitora u Osijek. Županija se može pohvaliti najvećim iznosom povučenog novca iz EU fondova u 2022. godini (Lepan Štefančić, 2023).

5.1.6. Vukovarsko – srijemska županija

Vukovarsko-srijemska županija prostire se na 2.453 km², a prema podacima iz 2022. godine, na tom području živjelo je oko 141.025 stanovnika, što je 37.934 stanovnika manje nego 2011. godine. Udio aktivnog stanovništva u ukupnom broju stanovnika bio je 36%, dok je udio mladih iznosio 14,1%, a udio obrazovanog stanovništva 18,1%. U 2021. godini u županiji je bilo zaposleno oko 56.286 osoba, što predstavlja povećanje zaposlenosti od 6% u odnosu na 2016. godinu. Ukupan dohodak stanovništva porastao je za 29% u 2021. godini u usporedbi s 2011. godinom, dok su plaće također porasle za 29% (MRRFEU, 2023).

Među poduzetnicima sa sjedištem u Vukovarsko-srijemskoj županiji, tvrtka BOSO d.o.o. imala je najveći broj zaposlenih u 2020. godini, s 965 zaposlenih. Najveću dobit u tom razdoblju ostvarila je tvrtka PRVO PLINARSKO DRUŠTVO d.o.o. iz Vukovara, s dobiti od 30,07 milijuna eura. Također, PRVO PLINARSKO DRUŠTVO d.o.o. zabilježilo je najveće ukupne prihode od 1,3 milijarde eura te najveće prihode od prodaje u inozemstvu, koji su iznosili 915,79 milijuna eura. Najveći gubitak razdoblja iskazala je tvrtka PIK VINKOVCI PLUS d.o.o., s gubitkom od 9,3 milijuna eura (MRRFEU, 2023).

Vukovar je među top 10 hrvatskih gradova po povučenim sredstvima iz EU fondova u 2022. godini, kao i u razdoblju od 2014. do kraja 2022. godine. Prema analizi Ministarstva financija o konsolidiranim proračunima gradova za 2022. godinu, Vukovar je zauzeo visoko 6. mjesto po povučenim EU sredstvima, s 6 milijuna eura bespovratnih sredstava u 2022. godini (Vukovarsko-srijemska županija, 2023).

U devetogodišnjem razdoblju od 2014. do 2022. godine, Vukovar se plasirao na 9. mjesto među svim hrvatskim gradovima po visini osiguranih EU sredstava, osiguravši ukupno 15,1 milijun eura za EU projekte (Vukovarsko-srijemska županija, 2023).

Prisjetimo se kako je Vukovar ostvario niz značajnih projekata uz pomoć EU sredstava. Izgradnja gradske tržnice, koja je 2018. godine proglašena najboljom europskom poslovnim zgradom, pravi je primjer uspjeha. Uz to, projekt BIC – Poslovno inovacijski centar, omogućio je uređenje prostora koji sada pruža podršku razvoju lokalnih poduzetnika i gospodarstva. Grad se može pohvaliti i novim, modernim nogometno-atletskim stadionom u samom središtu, dok je zgrada tzv. Radničkog doma u Borovu naselju obnovljena i prenamijenjena za potrebe vukovarskog veleučilišta (Grad Vukovar, 2023).

No, tu nije kraj. Projekt Adica donosi nove mogućnosti, istražuju se geotermalni izvori, a solarne elektrane postavljene su na 12 zgrada, čime Vukovar postaje sve održiviji. Također, provedeni su brojni projekti koji izravno utječu na kvalitetu života najranjivijih skupina u društvu. Kroz kontinuiranu provedbu projekta Zaželi, osiguravanje školske prehrane za djecu u riziku od siromaštva, omogućavanje druge smjene u vrtićima, i mnoge druge inicijative, Vukovar pokazuje da brine o svojim građanima.

5.1.7. Karlovačka županija

Karlovačka županija prostire se na vrlo velikoj površini od 3.625 km². Prema podacima iz 2022. godine, u toj županiji živjelo je oko 110.938 stanovnika, što je 17.557 stanovnika manje nego 2011. godine. Gustoća naseljenosti bila je niska, s približno 31 stanovnikom po km² u 2021. godini. Udio aktivnog stanovništva u ukupnom broju stanovnika iznosio je oko 35% u 2021. godini. Udio

mladih bio je 12,6%, dok je udio obrazovanog stanovništva iznosio 21,8%, što je nešto viši udio u usporedbi s regijom Panonska Hrvatska (MRRFEU, 2023).

Među poduzetnicima sa sjedištem u Karlovačkoj županiji, najveće prihode u 2021. godini ostvarila je tvrtka PPK KARLOVAČKA MESNA INDUSTRIJA d.d., s iznosom od 172,5 milijuna eura. Najveću dobit u tom razdoblju zabilježila je tvrtka HS PRODUKT d.o.o., s dobiti od 53,5 milijuna eura. HS PRODUKT d.o.o. također je bio najveći izvoznik, s izvozom od 131,7 milijuna eura, i imao je najviše zaposlenih, ukupno 1.714 osoba (MRRFEU, 2023).

Grad Karlovac smješten je na četiri rijeke: Kupa, Korana, Mrežnica i Dobra. Zbog loše infrastrukture koja distribuira vode, nedovršenih riječnih nasipa ili onih preniskih za određene vodostaje u razdoblju od 2014. godine do 2018. godine zabilježeno je više od deset poplava. Projektom „Sustav zaštite od poplava karlovačko-sisačkog područja“ obnovit će se nasipi i brane.

Kako navode službene stranice europske unije, odnosno Europska komisija (2022) zbog složenosti i opsega planiranih radova, projekt će biti podijeljen u dvije faze, obuhvaćajući programsku razdoblja 2014. – 2020. i 2021. – 2027. Glavni cilj je unaprijediti sustav obrane od poplava na slivnom području Kupe i osigurati zaštitu za Karlovac i Sisak, što pokriva područje od 71,2 km². Prva faza projekta, koja je predmet ove prijave, trebala bi biti dovršena 2023. godine, a provodit će se unutar programskog razdoblja 2014. – 2020. U sklopu ove faze izvodit će se pripremni i zemljani radovi za izgradnju ili obnovu četiri brane (Šišljavić, Brodarci i dvije brane na prokopu Kupa-Korana), kao i izgradnja ili jačanje nasipa ukupne duljine 34,2 km.

Završetkom obje faze, bit će izgrađeni ili ojačani nasipi ukupne duljine 131,8 km, dok cijela linija obrane od poplava na tom području iznosi 217,3 km. Druga faza, predviđena za programsko razdoblje 2021. – 2027., uključit će dovršetak radova u Karlovcu te početak radova u Sisku, a troškovi će biti pokriveni iz europskih strukturnih i investicijskih fondova te nacionalnih sredstava. Ukupno ulaganje u prvu fazu projekta iznosi oko 220 milijuna eura, a nakon završetka prve faze očekuje se smanjenje poplave za 61% što omogućava 7.600 ljudi sigurnost i zaštitu od poplave, dok će završetkom druge faze šteta od poplave smanjiti se za 99%, a broj ljudi koji će imati koristi od toga trebao bi se povećati na 31.050.

Još neki od projekata su „Projekt razvoja kulturno-turističke ponude Karlovca - Zvijezda u

središtu“, „Centar za gospodarenje otpadom Babina Gora“ te „Obnova i revitalizacija Starog grada Dubovca“.

5.1.8. Sisačko - moslavačka županija

Sisačko-moslavačka županija prostire se na izuzetno velikoj površini od 4.468 km² i ima nisku gustoću naseljenosti, s prosječno 31 stanovnikom po km², slično kao Karlovačka županija. Prema podacima iz 2022. godine, u županiji je živjelo oko 137.603 stanovnika, što je 34.122 stanovnika manje nego 2011. godine. Udio aktivnog stanovništva u ukupnom broju stanovnika bio je 35%, dok je udio mladih iznosio 13,1%, a udio obrazovanog stanovništva 14,8% (MRRFEU, 2023).

Tvrtka PETROKEMIJA d.d. iz Kutine imala je dominantan utjecaj na ukupne rezultate poduzetnika u Sisačko-moslavačkoj županiji u 2019. godini. U tom razdoblju, PETROKEMIJA d.d. bila je prva prema ukupnim prihodima s iznosom od 278,7 milijuna eura, kao i prema dobiti razdoblja od 18,6 milijuna eura. Također je imala najveće prihode od izvoza, koji su iznosili 185,8 milijuna eura, te je zapošljavala najviše osoba, ukupno 1.499 zaposlenih (MRRFEU, 2023).

Godine 2023. na četvrtom izboru koji je organizirala Hanza media u suradnji s Hrvatskom zajednicom županija, Uredom Europskog parlamenta u Hrvatskoj i portalom Župan.hr, a uz pokroviteljstvo Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU, sudjelovalo je 39 projekata te je najboljim EU projektom u Hrvatskoj proglašen projekt NATURA SMŽ. Ukupna vrijednost projekta iznosila je oko 2,26 milijuna eura od čega je oko 1,86 milijuna eura financirano od strane EU. „Ovaj projekt zajednički su pripremile Sisačko-moslavačka županija, te partneri Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode SMŽ i Javna ustanova Regionalni koordinator SMŽ. Cilj projekta povećanje je privlačnosti odredišta prirodne baštine Sisačko – moslavačke županije kako bi se potaknuo regionalni razvoj i gospodarski rast. Centar se nalazi u Petrinji, otvoren je za sve posjetitelje željne znanja o bogatoj prirodnoj baštini Sisačko-moslavačke županije, zaštićenim područjima, kao i područjima ekološke mreže NATURA 2000“ (Regionalni koordinator Sisačko-moslavačke županije, 2023.).

6. Suvremeni izazovi regionalne politike EU i utjecaj na RH

Regionalna politika u EU suočava se s nekoliko novih izazova koji su oblikovali prioritete i smjer razvoja. Glavni od ovih izazova su digitalna transformacija, klimatske promjene i zelena tranzicija, demografski izazovi, ekonomska nejednakost, te socijalna inkluzija i borba protiv siromaštva. Ovi izazovi imaju veliki utjecaj na sve članice EU-a, uključujući Hrvatsku koja pokušava da odgovori na njih preko lokalnih inicijativa kao što su prilagodba institucionalnog okvira i upotreba fondova. Jedan od ključnih problema za EU i njegove države je financijsko održavanje. Nakon globalne ekonomske krize 2008. godine te pandemije COVID-19 godine pritisak na regionalne fondove je postao još veći. EU je morala povećati svoje financijske potpore kako bi se oporavila i ispunila nove ciljeve kao što su digitalizacija i zelena tranzicija. Međutim dodatne financijske potpore nisu mogle riješiti problem neujednačene raspodjele resursa među regijama sa različitim nivoima ekonomskog razvoja. Nejednakosti među regijama unutar regije EU ostaju jasno vidljive, sa velikim razlikama između bogatih i siromašnih regija. Takva nejednakost otežava ostvarivanje kohezijskih ciljeva zbog toga što područja s višom razinom ekonomskog razvoja imaju veću mogućnost privlačenja investicija od strane EU.

Digitalna transformacija i zelena tranzicija sa sobom donose brojne izazove i prilike. Iako su digitalna transformacija i zelena tranzicija ključne za postizanje održivog razvoja, provedba zahtijeva mnogo ulaganja koje mnoge regije ne mogu osigurati. Migracije i demografske promjene, poput starenja stanovništva, dodatno kompliciraju regionalnu politiku, uzrokujući depopulaciju ruralnih i slabije razvijenih regija te prenapučenost urbanih centara.

Hrvatska se aktivno suočava s izazovima članstva u EU, koristi fondove EU, usvaja institucije koje će djelovati lokalno i regionalno. Korištenje ovih sredstava u projektima digitalizacije, zelene tranzicije, smanjenja regionalnih razlika i jačanja socijalne uključenosti od vitalnog je značaja. Primjeri uspješnog financiranja uključuju energetske učinkovite sheme, obnovu infrastrukture, informatizaciju škola kao i održivi razvoj turizma. Hrvatska je prilagodila svoje institucije i zakonodavni okvir kako bi osigurala transparentno i učinkovito korištenje tih sredstava, dok odnosi suradnje između različitih razina vlasti doprinose koherentnosti politike i programa. Lokalne ili regionalne inicijative usmjerene na održivi razvoj i bolju kvalitetu života ključne su u realizaciji politika EU. Na primjer, kroz to, uspješni projekti poput e-Škola ili zelenih projekata pokazuju

kako Hrvatska iskorištava članstvo u EU za ravnomjeran razvoj u cijeloj zemlji. Ipak, poseban izazov predstavljaju regionalne razlike između razvijenog Grada Zagreba i manje razvijenih područja poput Slavonije, Like ili dijela Dalmacije. Unatoč tome što su europski fondovi velika prilika za razvoj, administrativne prepreke i nesposobnost lokalnih vlasti otežavaju apsorpciju tih sredstava. Konkretno, ruralna područja suočavaju se s izazovima povezanim s digitalizacijom i klimatskom tranzicijom, dok se regionalne nejednakosti produbljuju zbog proliferacije i starenja stanovništva. Pandemija COVID-19 također je istaknula važnost ulaganja u zdravstvenu infrastrukturu i digitalizaciju, ali je također pružila priliku za ponovno promišljanje regionalnih politika koje bi se mogle graditi na načelima otpornosti i održivosti. Da se Hrvatska uspješno nosi s izazovima suvremene regionalne politike EU; moraju se razviti prilagodljive strategije koje će poboljšati sposobnost na razini lokalne uprave, promicati učinkovitost u korištenju resursa EU-a kao i usmjeriti rast u aktivnosti poput digitalne ekonomije ili održivog razvoja. Bolje veze s institucijama EU-a plus obrazovni sustavi izgrađeni oko manje razvijenih mjesta smanjit će razlike između ovih regija osiguravajući tako uravnotežen rast u svim hrvatskim područjima.

7. Zaključak

Održivi razvoj Republike Hrvatske, posebno Panonske Hrvatske, može se promatrati kroz različite i složene faktore kao što su regionalna politika EU, demografske, gospodarske, infrastrukturne osobitosti i međuovisnost. Poglavlje o regionalnoj politici EU daje inspiraciju kako EU i njezine institucije, kroz politiku razvoja regija, imaju razvijeni sustav financiranja i poticanja koji mogu smanjiti razlike između glavnih sastavnica često protivničkih nacija. Europski fond za regionalni razvoj, Europski socijalni fond i Kohezijski fond među glavnim su izvorima gospodarskog rasta, zapošljavanja, obrazovanja, infrastrukture i drugih temeljnih aspekata rasta. Regionalna politika Republike Hrvatske je specifičan korak unutar europskog okvira koji implementira europske prioritete u nacionalnom obliku. Kroz različite izvore i strategiju, Hrvatska optimizira sudjelovanje u europskim fondovima koji pomažu u razvoj infrastrukture, gospodarstva, obrazovanja i drugih društvenih politika.

Analiza Panonske Hrvatske kao statistička slika naglašava demografske i gospodarske karakteristike, infrastrukturne potrebe te druge prioritete. Osim blaženog i profitabilnog zemljišta, Panonska Hrvatska gospodarski stari, bježe mladi i smanjuju se gospodarske mogućnosti. Budućnost se mora oblikovati kroz raznoliki ekonomski pristup koji potiče inovacije, digitalizaciju i održivo korištenje resursa. Moderni izazovi regionalnih politika kao što su digitalizacija, klimatske promjene, demografski trendovi i socijalna integracija imaju dubok, složen i suštinski učinak na Hrvatsku. Korištenje fondova i reforma hrvatskih politika temeljne su snage koje mogu uspješno rješavati te probleme. Osnaživanje Panonske Hrvatske i drugih mikro-regija uz istodobno iskorištavanje potencijala iz drugih europskih politika ključan je za dugoročni razvoj Republike Hrvatske.

Literatura

1. 5do12 (n.d.). Integrirani razvojni program Virovitice „5 do 12 za Dvorac“. Dostupno na: <https://5do12.eu/> [Pristupljeno 14. kolovoz 2024.]
2. Aglomeracija Požega (2020). Projekt poboljšanja vodnokomunalne infrastrukture Aglomeracije Požega. Dostupno na: <https://www.aglomeracija-pozega.hr/> [Pristupljeno 5. srpanj 2024.]
3. Bjelovarsko-bilogorska županija (2018). Pet godina Bjelovarsko-bilogorske županije u EU. Dostupno na: <https://arhiva.bbz.hr/images/uploads/5-godina-bbz-u-eu.pdf> [Pristupljeno 10. kolovoz 2024.]
4. Bošnjak S., Tolušić E., (2012). *Nuts II regije kao dio kohezijske politike EU*. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=142668 [Pristupljeno 1. srpanj 2024.]
5. Bošnjak, S., Slavić, N. (2020). Kohezijska politika – ključ razvoja EU. ET²eR, VOL. II., br. 1., str. 1-6
6. Brandmüller, T., Schäfer, G., Ekkehard, P., Müller, O., Angelova-Tosheva, V. (2017). *Territorial indicators for policy purposes: NUTS regions and beyond*. Központi Statisztikai Hivatal
7. Državni zavod za statistiku (n.d.). Klasifikacija NUTS u Republici Hrvatskoj. Dostupno na: <https://dzs.gov.hr/UserDocsImages/450> [Pristupljeno 1. srpanj 2024.]
8. Đulabić, V. (2007). *Regionalizam i regionalna politika*. Zagreb: Društveno veleučilište
9. Encyclopedia Britannica (2024). European Union. Dostupno na: <https://www.britannica.com/topic/European-Union> [Pristupljeno 10. kolovoz 2024.]
10. ESIF (n.d.). EU fondovi. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/en/> [Pristupljeno 12. rujna 2024.]
11. EU (n.d.). History of the EU. Dostupno na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu_en [Pristupljeno 6. kolovoz 2024.]
12. Europska komisija (2022). Jačanje sustava obrane od poplava na području Karlovca u Hrvatskoj. Dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/projects/projects-database/strengthening-the-flood-defence-system-in-the-karlovac-region-of-croatia_hr [Pristupljeno 3. kolovoz 2024.]
13. Europska unija (2013.). Temeljni ciljevi ESI fondova. Dostupno na: [42](https://eur-</div><div data-bbox=)

lex.europa.eu/HR/legal-content/summary/thematic-objectives-for-the-esi-funds.html

[Pristupljeno 7. kolovoz 2024.]

14. Europski parlament (n.d.). Ugovor o Europskoj uniji (UEU) / Ugovor iz Maastrichta. Dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/hr/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty> [Pristupljeno 11. kolovoz 2024.]
15. Grad Pleternica (2024). Svijet graševine. Dostupno na: <https://pleternica.hr/projekt/svijet-grasevine/> [Pristupljeno 3. kolovoz 2024.]
16. Grad Vukovar (2023). Vukovar među najboljim hrvatskim gradovima po osiguravanju EU sredstava. Dostupno na: <https://www.vukovar.hr/gradske-vijesti/289-upravni-odjel-za-gospodarstvo-poljoprivredu-i-medunarodnu-suradnju/17875-vukovar-medu-najboljim-hrvatskim-gradovima-po-osiguravanju-eu-sredstava> [Pristupljeno 10. kolovoz 2024.]
17. Institut za razvoj i međunarodne odnose (2019). *Prijedlog nove NUTS 2 klasifikacije u Republici Hrvatskoj*. Zagreb
18. Karzen i Karzen (2015). *Strateški i akcijski plan obnove osječke Tvrđe 2014. - 2020. godine*. Agencija za obnovu osječke Tvrđe
19. Kordej-De Villa, Ž., Pejnović, D. (2015). *Planska područja Hrvatske u kontekstu regionalne politike*. Hrvatski geografski glasnik.
20. Maletić I., (2016). *EU projekti- od ideje do realizacije*. TIM4PIN, Zagreb
21. Mikulić, T. (2019). *Regionalni razvoj istočne Hrvatske*. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku.
22. Mioković Kapetanić, D., Čordaš, Z., Bošnjak, S. (2023). *Uloga EU fondova u regionalnom razvoju*. Veleučilište u Virovitici
23. MRRFEU (2023). *Regionalni razvoj u Hrvatskoj*. Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU
24. MRRFEU (n.d.). EU fondovi 2021. – 2027. Dostupno na: <https://razvoj.gov.hr/eu-fondovi-2021-2027/4851> [Pristupljeno 11. kolovoz 2024.]
25. MRRFEU (n.d.). Klasifikacija NUTS u Republici Hrvatskoj. Dostupno na: <https://dzs.gov.hr/UserDocsImages/450> [pristupljeno 13. srpnja 2024.].
26. Narodne novine (2017). *Nacionalna klasifikacija statističkih regija 2021. (HR_NUTS 2021.)*. NN 125/2019
27. Narodne novine (2021). *Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine*.

NN 13/2021-230

28. Opća bolnica „Dr. Anđelko Višić“ Bjelovar (n.d.). Energetska obnova zgrade Opće bolnice Bjelovar. Dostupno na: <https://www.obbj.hr/eu-projekti/energetska-obnova-zgrade-opce-bolnice-bjelovar/> [Pristupljeno 10. kolovoz 2024.]
29. Razvojna agencija grada Slavonskog Broda (n.d.). Projekti. Dostupno na: <https://ra-sb.hr/projekti/page/2/> [Pristupljeno 10. kolovoz 2024.]
30. Regionalni koordinator Sisačko-moslavačke županije (2023). Dostupno na: <https://rk-smz.hr/najbolji-eu-projekti-su-u-sisacko-moslavackoj-zupaniji/> [Pristupljeno 10. kolovoz 2024.]
31. Savić, Z., Bukovac, S., Spahić, I., Bobek, I. (2015). *Kohezijska politika EU i Hrvatska 2014.-2020: Vodič kroz strateški okvir i pregled mogućnosti financiranja*. Zagreb, Hrvatska gospodarska komora.
32. Tehnološki inkubator Nova Gradiška (n.d.). Dostupno na: <https://www.ipng.hr/portfolio-item/tehnoloski-inkubator-nova-gradiska/> [Pristupljeno 10. kolovoz 2024.]
33. Tolić, S., Brechelmacher, D., Ivanković, D., Jelić, D., Kralik, I., Margeta, V., Maurović Koščak, L., Ranogajec, Lj., Jurić, I., Vukojević, L. (2013). *Ruralni razvoj i ruralna ekonomija*
34. Tropina Godec, Ž. (2009.) *Približavanje EU i regionalna politika u Hrvatskoj*. HRVATSKA JAVNA UPRAVA, br. 1., str. 51–67
35. Ured za publikacije Europske unije (2015). *Europa 2020: europska strategija rasta*. Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije.
36. Lepan Štefančić. S. (2023). Veliki strateški projekt: U luksuzni Gospodarski centar uloženo čak 71,6 milijuna kuna. Večernji list. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/veliki-strateski-projekt-u-luksuzni-gospodarski-centar-uklozeno-cak-716-milijuna-kuna-1674224> [Pristupljeno: 17. kolovoza 2024.]
37. Virovitičko-podravaska županija (2023). Najviše u Hrvatskoj: Virovitičko-podravaska županija je lider po povlačenju EU sredstava po glavi stanovnika u 2022. godini. Dostupno na: <https://www.vpz.hr/2023/10/30/najvise-hrvatskoj-viroviticko-podravaska-zupanija-lider-po-povlacenju-eu-sredstava-po-glavi-stanovnika-2022-godini/> [Pristupljeno 10. kolovoz 2024.]
38. Vukovarsko-srijemska županija (2023). Vukovarsko-srijemska županija na prvom mjestu po povučenim EU sredstvima. Dostupno na: <https://vuszh.hr/vukovarsko-srijemska-zupanija-na-prvom-mjestu-po-povucenim-eu-sredstvima-2/> [Pristupljeno 10. kolovoz 2024.]

39. World Bank Group (2024). The World Bank in Croatia Dostupno na: <https://www.worldbank.org/en/country/croatia/overview#3> [Pristupljeno 1. kolovoz 2024.]
40. Zajednički istraživački centar (2022). The twin green & digital transition: How sustainable digital technologies could enable a carbon-neutral EU by 2050. Dostupno na: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/jrc-news-and-updates/twin-green-digital-transition-how-sustainable-digital-technologies-could-enable-carbon-neutral-eu-2022-06-29_en [Pristupljeno 5. kolovoz 2024.]
41. Zarić, S., (2016). *Politika regionalnog razvoja u RH*. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet.
42. Župan.hr (2023.). Virovitičko-podravska, Varaždinska, Osječko-baranjska, Splitsko-dalmatinska županija..., vodeće su po povučenim EU sredstvima u 2022. godini – evo koje još prednjače u udjelu povlačenja i rastu povučenog novca. Dostupno na: <https://zupan.hr/home-glavna-vijest/viroviticko-podravaska-varazdinska-osjecko-baranjska-splitsko-dalmatinska-zupanija-vodece-su-po-povucenim-eu-sredstvima-u-2022-godini-evo-koje-jos-prednjace-u-udjelu-povlacenja-i-rastu-povuce/> [Pristupljeno 10. kolovoz 2024.]
43. Županijska razvojna agencija Osječko-baranjske županije (n.d.). Dostupno na: <https://www.zra.hr/index.php> [Pristupljeno 10. kolovoz 2024.]

Popis slika

Slika 1. Strukturni i investicijski fondovi EU.....	8
---	---

Popis tablica

Tablica 1. Pripadnost NUTS razini prema broju stanovnika.....	13
Tablica 2. NUTS 2 i NUTS 3 regije Republike Hrvatske	18
Tablica 3. Statistički portret Panonske Hrvatske, izabrani pokazatelji.....	26